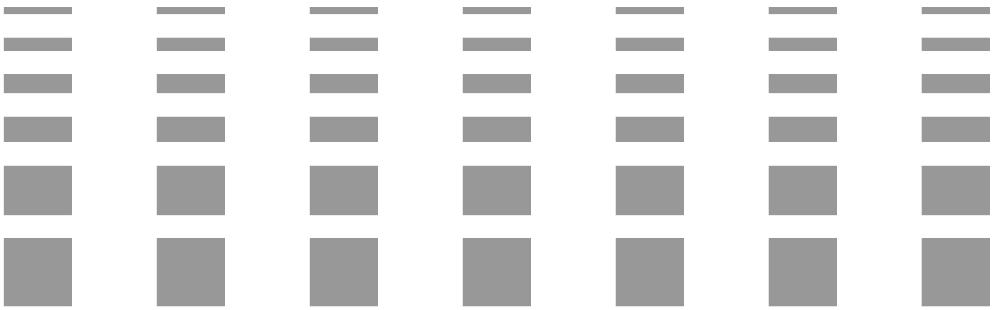
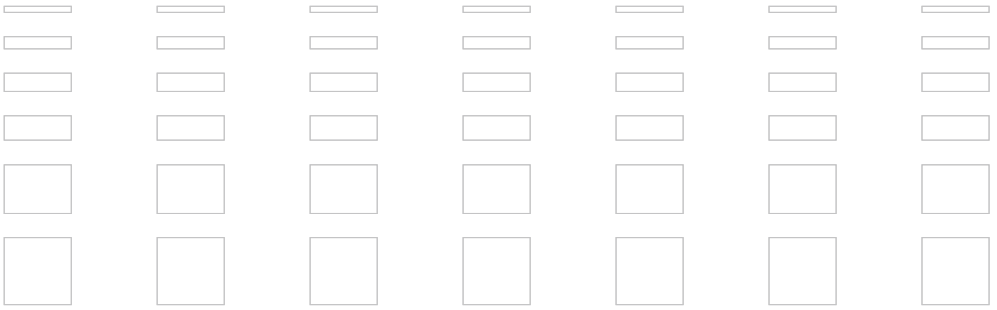
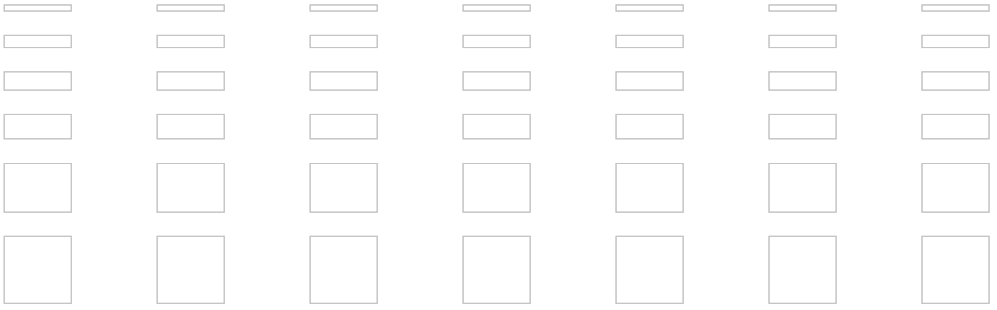

**„REMEMBRANCE EDUCATION.
EDUKACJA KULTURALNA OSÓB DOROSŁYCH”**

**„REMEMBRANCE EDUCATION.
CULTURAL EDUCATION OF ADULTS”**

**„REMEMBRANCE EDUCATION.
EDUKACJA KULTURALNA OSÓB DOROSŁYCH”**

**„REMEMBRANCE EDUCATION.
CULTURAL EDUCATION OF ADULTS”**

BIAŁYSTOK 2024

Wydawca | Publisher:

**Muzeum Wojska w Białymstoku
ul. Jana Kilińskiego 7
15-089 Białystok**

**Army Museum in Białystok
7 Jana Kilińskiego Street
15-089 Białystok**

Opracowanie merytoryczne | Contributor: Marzena Wilczko,
Kristoffer Eliassen Grini, Mateusz Budzyński
Opracowanie graficzne | DTP Designer: Barbara Bielawiec
Redakcja tekstów | Editor: Marcin Koziński
Fotografie | Photos: Piotr Ejsmont, Szczepan Skibicki

Materiał finansowany ze środków Mechanizmu Finansowego Europejskiego
Obszaru Gospodarczego oraz budżetu państwa.

The publication is financed by the EEA Financial Mechanism and the state
budget of Poland.

Egzemplarz bezpłatny | Free copy

Spis treści | Table of content

Lider projektu: Muzeum Wojska w Białymstoku |
Project Leader: The Army Museum in Białystok 8

Partner projektu: Centrum Falstad |
Project Partner: The Falstad Centre 10

Partner projektu: Książnica Podlaska im. Łukasza Górnickiego
w Białymstoku | Project Partner: Książnica Podlaska
of Lukasz Gornicki in Białystok 12

Działania z publicznością | Activities with audiences 14

Wystawa | Exhibition 22

Diagnoza potrzeb odbiorców | Diagnosis of audience needs 38

Strategia rozwoju publiczności | Audience development strategy 44

Konferencja | Conference 46

Streszczenia wystąpień z konferencji | Abstracts of conference speeches 48

O projekcie

„Remembrance Education. Edukacja kulturalna osób dorosłych” to projekt kulturalny, zrealizowany przez Muzeum Wojska w Białymstoku od września 2022 r. do marca 2024 r. Jego założeniem było wyjście poza dotychczasową działalność instytucji w zakresie podejmowanych tematów oraz miejsca działań. W osiągnięciu założonych celów pomagali nam partnerzy: Centrum Falstad (Norwegia) oraz Książnica Podlaska im. Łukasza Górnickiego w Białymstoku.

„Remembrance Education [...]” było działaniem skierowanym przede wszystkim do dorosłych mieszkańców białostockich osiedli. Projekt prowadziliśmy w ich najbliższym otoczeniu, poza siedzibą Muzeum. Zaproponowane spotkania, warsztaty, wystawa i aktywności wykraczały poza historię wojskowości sensu stricto. Całą narrację zbudowaliśmy na doświadczeniach wojennych ludności cywilnej w Polsce i w Norwegii, uniwersalizmie opowieści oraz refleksji nad współczesnymi konfliktami zbrojnymi, szczególnie w kontekście trwającej wojny w Ukrainie.

W czasie projektu Muzeum Wojska w Białymstoku zrealizowało także partycypacyjny proces opracowania strategii rozwoju publiczności instytucji. Przy okazji spotkań z uczestnikami wydarzeń przeprowadzone zostały wywiady, pozwalające zbadać potrzeby kulturalne dorosłych białostoczan. Wyniki tych rozmów oraz doświadczenie i wsparcie partnerów wskazały drogę rozwoju instytucji na kolejne lata.

Jednym z wydarzeń kończących „Remembrance Education [...]” była międzynarodowa konferencja pt. „Jak rozmawiać o wojnie z uczestnikami działań kulturalnych?”. Zaproszeni prelegenci z Polski i zagranicy podzielili się swoimi refleksjami w zakresie edukacji pamięci i roli instytucji kultury w budowaniu postaw pokoju i demokracji. Liczba uczestników utwierdziła nas w przekonaniu potrzeby dzielenia się podobnymi doświadczeniami.

About the project

„Remembrance Education. Cultural education of adults” is a cultural project implemented by the Army Museum in Białystok between September 2022 and March 2024. Its idea was to go beyond Museum's current activity in terms of topics and place of operation. Our partners: the Falstad Centre (Norway) and Książnica Podlaska of Lukasz Gornicki in Białystok supported us to achieve these aims. The project was financed within the Programme Culture under the European Economic Area Financial Mechanism and the state budget. The project was also co-financed by the City of Białystok's budget.

„Remembrance Education [...]” was aimed mainly at adult inhabitants of Białystok housing estates. We implemented the project in their nearby area, outside the Museum's seat. The meetings, workshops, exhibition and activities that we offered went beyond the military history in the strict sense of the word. The whole narration was built around the war experiences of civilians in Poland and Norway, a universal nature of narratives and reflection on the contemporary armed conflicts, especially in the context of the ongoing war in Ukraine.

During the project, the Army Museum in Białystok implemented also the participatory process of working out the development strategy of the institution's audience. During the meetings with the events' participants, the interviews were conducted to examine the cultural needs of adult residents of Białystok. The results of those interviews, as well as the experience and support of the partners indicated the path for the institution's development in the coming years.

One of the final project activities was an international conference „How to talk to the participants of cultural events about war?” The invited speakers from Poland and abroad shared their reflections in the field of remembrance education and the role of a cultural institution in building attitudes of peace and democracy. The number of participants, representing mainly the cultural and educational sectors, confirmed our opinions about the need for sharing such experiences.

Lider projektu: Muzeum Wojska w Białymstoku

Muzeum Wojska w Białymstoku jest miejską instytucją kultury, najstarszą i największą na wschód od Wisły placówką muzealną oraz ośrodkiem naukowo-badawczym o charakterze historyczno-wojskowym. Za sprawą blisko sześćdziesięciu lat pracy kilku pokoleń muzealników przeszliśmy drogę od „skarbnicy artefaktów” po istotną oraz integralną część kulturowego krajobrazu miasta. W tej chwili nasze działania skupiają się na przekazywaniu wiedzy z zakresu dziejów wojskowości, kultury i dziedzictwa narodowego a priorytetami pozostają ochrona zbiorów, szeroko rozumiana dostępność oraz edukacja muzealna. Ideą prowadzonych działań kulturalnych jest wzajemne oddziaływanie. Realizowane programy dostosowane są do różnych grup wiekowych i budowane wokół interaktywnych metod aktywizacji. Muzeum stawia na interdyscyplinarność i różnorodność. Szeroki wybór tematów i metod pozwala przyciągnąć większą liczbę osób, także tych ze specjalnymi potrzebami. Nasze działania prowadzimy w siedzibie głównej (opierając je o ekspozycje stałe i czasowe), Parku Militarym (duży obszar zielony) oraz Centrum Edukacji MWB (gdzie aranżacja plastyczna, odtwarzająca bajkową krainę z rycerskim zamkiem, sprzyja pracy z najmłodszymi dziećmi). Całość działań Muzeum ukierunkowana jest na spełnianie misji przekazywania wiedzy, rozwijania świadomości historycznej i kształtowania patriotyzmu w społeczeństwie poprzez nowoczesne formy edukacji.

Project Leader: The Army Museum in Białystok

The Army Museum in Białystok (MWB) is a municipal cultural institution, the oldest and the largest museum and historical and military research centre east from the Vistula River. Thanks to almost sixty years of work of several generations of museum professionals, it underwent a transformation from the „mine of artefacts” to a crucial and integral part of the cultural landscape of the city. Its current activities are focused on passing knowledge of the military history, culture and national heritage, and the priorities are preservation and protection of its collection, accessibility in the broadest sense of the term and education. Mutual interaction is the main idea of the cultural activities conducted in the Museum. The programmes are tailored for different age groups and built around the interactive methods of activation. A wide range of topics and methods allows to attract more people, including those with special needs. The exhibition and educational activities take place in the Museum's permanent seat, the Military Park and MWB's Education Centre. All Museum's activities are aimed at fulfilling its mission which is development of historical awareness and patriotism in the society through modern forms of education.

Partner projektu: Centrum Falstad

Centrum Falstad to powstała w sierpniu 2000 r. instytucja mająca na celu przede wszystkim upamiętnienie ofiar II wojny światowej i edukację na temat praw człowieka. Jej siedzibą jest teren byłego obozu koncentracyjnego SS Falstad działającego w okupowanej przez nazistów Norwegii w latach 1941-1945. W tym czasie przetrzymywano w nim blisko pięć tysięcy osób z piętnastu krajów, głównie z Norwegii, Rosji, Jugosławii, Polski i Czech. Pobliski las Falstadskogen stał się miejscem egzekucji, gdzie zastrzelono kilkuset więźniów. Tuż po wojnie obóz służył jako więzienie dla osób kolaborujących z władzą hitlerowską. Obecnie na terenie byłego obozu znajduje się też muzeum poświęcone pamięci zamordowanych członków norweskiego ruchu oporu oraz innych więźniów.

Centrum Falstad jest przede wszystkim placówką edukacyjną, którą co roku odwiedza ponad 20 000 osób, z czego 8 000 to uczniowie szkół w regionie. To także ośrodek badawczy, którego pracownicy zajmują się historią, archeologią, filozofią, historią sztuki i literatury. W 2019 r. Centrum zainicjowało działanie pod nazwą „Oblicza władzy – sztuka w Domu Komendanta”. W projekcie, który był wspierany przez Norweską Radę ds. Sztuki i Fundację Fritt Ord, zaproponowano formę wyrazu artystycznego będącą częścią byłego domu komendanta obozu.

Centrum Falstad ściśle współpracuje z uczelniami w regionie oraz instytucjami naukowymi na całym świecie. Zebrany doświadczeniem w obszarze metodologii partycypacyjnych w edukacji dla pokoju instytucja dzieli się jako partner wielu projektów krajowych i międzynarodowych. Centrum prowadzi też prace nad zagospodarowaniem terenu byłego obozu jako miejsca pamięci i sprawuje opiekę nad muzealnymi zbiorami.

Project Partner: The Falstad Centre

Established in August 2000, the Falstad Centre is an institution aimed at commemorating the victims of World War II and educating the audience on human rights. It is located on the premises of the former prison camp SS-Strafgefangenenlager Falstad which operated in the Nazi-occupied Norway from 1941 to 1945. Well over 4 000 people from at least 15 countries such as Norway, the Soviet Union, Yugoslavia, Poland and the Czech Republic were imprisoned there. The nearby Falstad Forest became an execution site where perhaps over 200 people were murdered. Just after the War, the camp served as a prison for Norwegians who had collaborated with the Nazi authorities. Today, on the premises of the former camp, there is a museum commemorating the prisoners and the murder victims.

The Falstad is an education facility, every year visited by over 20 000 people, 8 000 of whom are students from the region's schools. It is also a research centre, with staff working on topics of history, archaeology, philosophy, history of art and of literature. In 2019 it initiated the project „Faces of Power – art in the Commander's House“. In the project, which was supported by the Arts Council of Norway and the Fritt Ord Foundation, they suggested a form of artistic expression being a part of the house of the former Camp Commander.

The Falstad Centre cooperates closely with the universities in the region and research institutions all over the world. As a partner in many national and international projects, the institution shares its experiences in the field of participatory methodology in education for peace. The Centre conducts the works on the infrastructure development to utilize the former camp area into a memorial site and takes care of its museum collection.

Partner projektu: Książnica Podlaska im. Łukasza Górnickiego w Białymstoku

Książnica Podlaska im. Łukasza Górnickiego w Białymstoku, wojewódzka samorządowa instytucja kultury, jest największą biblioteką w regionie Polski północno-wschodniej. Jej zasoby liczą blisko półtora miliona jednostek, w tym m.in. książek, czasopism, zbiorów specjalnych. Instytucja gromadzi materiały o charakterze uniwersalnym, z przewagą piśmiennictwa z zakresu humanistyki i nauk społecznych.

Książnica działa w ramach Biblioteki Głównej i sieci szesnastu filii bibliotecznych, zlokalizowanych w różnych dzielnicach Białegostoku. Jako biblioteka wojewódzka, otacza opieką merytoryczną biblioteki publiczne na terenie województwa podlaskiego. Jest dobrze znanym ośrodkiem informacji o regionie. Prowadzi rozwiniętą na dużą skalę działalność wydawniczą (publikacje z literatury pięknej, historii regionu, z zakresu bibliotekoznawstwa oraz wydawnictwa okolicznościowe). Książnica wydaje dwa czasopisma bibliotekarskie („Bibliotekarz Podlaski” i „Głos Bibliotek Publicznych Województwa Podlaskiego”). Instytucja uczestniczy także w budowaniu zasobów Podlaskiej Biblioteki Cyfrowej digitalizując druki rzadkie i trudno dostępne, wśród nich starodruki, druki XIX-wieczne oraz archiwalne czasopisma regionalne. W swoich działaniach realizuje misję kulturotwórczą, promując wartościową książkę i troszcząc się o rozwój czytelnictwa.

Książnica Podlaska prowadzi również działalność kulturalno-oświatową kierowaną do wszystkich grup wiekowych, w szczególności do dzieci i młodzieży oraz seniorów. Organizowane są w niej m.in. promocje książek, wykłady, spotkania literackie i wystawy. Filie biblioteczne są lokalnymi ośrodkami życia kulturalnego osiedli Białegostoku.

Project Partner: Książnica Podlaska of Lukasz Gornicki in Białystok

Książnica Podlaska of Lukasz Gornicki in Białystok, a provincial self-government cultural institution, is the largest library in north-eastern Poland. Its collection numbers nearly one million and a half units, including among others books, magazines, special collections. The institution collects materials of a universal nature, primarily literature from the field of humanities and social sciences.

Książnica operates within the Main Library and the network of sixteen library branches located in different districts of Białystok. As a provincial library, it supervises public libraries of the podlaskie voivodeship in the substantive area. It is a well-known centre of information about the region. It runs a large-scale publishing activity (fine literature, publications on regional history, library science as well as occasional publications). Książnica publishes two library magazines („Bibliotekarz Podlaski” – „Librarian of the Podlasie Region” and „Głos Bibliotek Publicznych Województwa Podlaskiego” – „The voice of the Public Libraries of the Podlaskie Voivodeship”). The institution also participates in building the collection of the Podlaska Digital Library by digitalizing rare prints and prints which are difficult to access, including old prints, 19th-century prints and archival regional magazines. In its activity, Książnica fulfils the cultural mission, promoting valuable books and taking care of development of readership.

Moreover, Książnica Podlaska conducts cultural and educational activity aimed at all age groups, in particular children and teenagers and the elderly. It organises among others promotion of books, lectures, literary meetings and exhibitions. The library branches serve as the local centres of the cultural life in Białystok housing estates.

Działania z publicznością

Do współpracy w ramach projektu „Remembrance Education [...]” zaprosiliśmy zewnętrznych specjalistów edukacji kulturalnej. Na drodze otwartego naboru zbudowaliśmy zespół o bardzo szerokich kompetencjach i umiejętnościach. Jego członkowie, razem z pracownikami Muzeum Wojska w Białymstoku i Książnicy Podlaskiej, wzięli udział w cyklu szkoleniowym. W programie znalazły się m.in. wizyty studyjne w Centrum Falstad i filiach bibliotecznych w Białymstoku, poznanie zbiorów Muzeum oraz szkolenia z zakresu rozwoju publiczności. Zdobyta wiedza i integracja członków grupy pomogły w pracach na przygotowaniu dobrej oferty dla dorosłych mieszkańców białostockich osiedli. Wyzwaniem było zarówno zainteresowanie zupełnie nowej publiczności działaniami w nieoczywistej przestrzeni jak i stworzenie ciekawej tematycznie propozycji. Członkowie zespołu zdecydowali, że forma działań powinna być otwarta, a tematyka szeroka i przystępna.

Fot. Szczepan Skibicki

Activities with audiences

We invited external cultural education professionals to cooperate within the project „Remembrance Education [...]”. Through an open call recruitment we built a team with a broad variety of competencies and skills. Its members, together with the employees of the Army Museum in Białystok and Książnica Podlaska participated in the training sessions. Their programme included among others study visits in the Falstad Centre and the library branches in Białystok, getting acquainted with the Museum’s collection and training on the audience development. The acquired knowledge, together with integration of the group members helped to prepare a good offer for adult inhabitants of Białystok housing estates. Both making new audiences interested in activities in non-obvious space and developing an interesting offer were challenging. The team members decided that the activities should be inclusive and the subject matter - broad and accessible.

Fot. Szczepan Skibicki

„Weekend z Kulturą”

„Weekend z Kulturą” to hasło pod którym zrealizowane zostały działania z publicznością w czterech filiach Książnicy Podlaskiej na białostockich osiedlach Zielone Wzgórze, Nowe Miasto, Dziesięciny i TBS Bacieczki. Wydarzenia przeprowadzane były według stałego scenariusza. W piątkowe wieczory mieszkańcy mogli skorzystać z plenerowego kina i pokazów filmów o tematyce wojennej, poprzedzonych wstępem historyka. W soboty, w siedzibach bibliotek, prowadziliśmy kameralne zajęcia i spotkania. Interdyscyplinarne warsztaty historyczne, wojenne gry planszowe, rozmowy z psychologiem czy reporterem wojennym spotykały się z zainteresowaniem mieszkańców, doceniających fakt ich bliskości i realizacji „po sąsiedzku”. Niedziele przeznaczaliśmy na pikniki kulturalne, z otwartymi stoiskami Muzeum, instytucji kultury i wojska. Działaniu towarzyszyła oprawa muzyczna oraz specjalne atrakcje dla rodzin z dziećmi w każdym wieku. Podobny „Weekend z Kulturą” przygotowaliśmy również dla mieszkańców osiedla Wygoda w Parku Militarym Muzeum Wojska w Białymstoku.

Fot. Piotr Ejsmont

„Weekend with Culture”

„Weekend with Culture” is a motto of the activities implemented with the audiences in four library branches of Książnica Podlaska on Białystok housing estates: Zielone Wzgórza, Nowe Miasto, Dziesięciny and TBS Bacieccki. The events were carried out according to a fixed scenario. On Friday evenings, inhabitants could see war films in the open-air cinema, which were preceded by an introduction by a historian. On Saturdays, in the libraries venues, we organised activities and meetings in the cosy atmosphere. Residents were interested in the interdisciplinary workshops, war board games, meetings with a psychologist or a war reporter and appreciated the fact that the events were organised „round the corner”. Sundays were days of cultural picnics with the stands of the Museum and military and cultural institutions. The events were accompanied by music and special attractions for families with children at all ages. A similar „Weekend with Culture” was organised also for the inhabitants of the Wygoda housing estate in the Military Park of the Army Museum in Białystok.

Fot. Piotr Ejsmont

Fot. Piotr Ejsmont

Fot. Piotr Ejsmont

Fot. Piotr Ejsmont

Fot. Piotr Ejsmont

Działania z publicznością w Ekne

W ramach projektu zrealizowano podobne działanie z publicznością w Ekne, gdzie znajduje się Centrum Falstad. Mieszkańcy zostali zaproszeni na dwa spotkania tematyczne poświęcone historii polskich jeńców w Norwegii podczas II wojny światowej oraz trwającej wojnie w Ukrainie. Przed siedzibą Centrum zaprezentowana została wystawa plenerowa, będąca efektem polsko-norweskiej współpracy. W jej skład wchodziły plansze o treściach historycznych, odnoszące się do aktualnych wydarzeń na świecie oraz kody QR. Po ich zeskanowaniu odbiorca trafiał na listę zadań do samodzielnego wykonania online. Były to pytania o refleksje, spostrzeżenie i odczucia na temat konfliktów zbrojnych i ich konsekwencji. Podobna wystawa prezentowana była mieszkańcom białostockich osiedli.

Na kolejnych stronach przewodnika znajdują się skrócone treści wyżej wymienionej ekspozycji. Pełny контент na stronie internetowej www.mwb.com.pl/re.

Fot. Kristoffer Eliassen Grini

„Weekend with Culture” in Ekne

Within the project, a similar activity with audience was held also in Ekne, where the Falstad Centre is located. Inhabitants were invited to two meetings devoted to the history of Polish prisoners of war in Norway during World War II and the ongoing war in Ukraine. The outdoor exhibition, which was the result of the Polish and Norwegian cooperation, was presented in front of the Centre's seat. It consisted of display panels with historical content, referring to current international events and QR codes. After scanning them, one got an online to-do list. It contained the questions about reflections, observations and feelings concerning armed conflicts and their consequences. A similar exhibition was presented to the residents of Białystok housing estates.

The following pages of the guide present shortened content of the exhibition. The full content can be accessed via the website www.mwb.com.pl/re.

Fot. Piotr Ejsmont

„Kiedy wojna przyszła do nas. Polsko-norweskie doświadczenia II wojny światowej”

Celem wystawy jest pokazanie polskich i norweskich doświadczeń II wojny światowej. Oba kraje były okupowane przez Niemców, prześladujących ludność cywilną, w tym szczególnie okrutnie społeczności żydowskie. Zarówno w Polsce, jak i w Norwegii, wyrazem ducha walki o wolną ojczyznę był ruch oporu. Symbolem wspólnej historii jest bitwa o Narwik, w której po stronie aliantów udział wzięli polscy żołnierze i marynarze.

Istotne są też różnice w tych historiach. Polska doświadczyła okrutnej okupacji sowieckiej, a finalnie znalazła się w bloku wpływów sowieckich. Norwegia po wojnie stała się wolnym krajem.

Wojna przebiegała w tych krajach według podobnych mechanizmów, choć z inną mocą. Liczby ofiar czy statystyki zniszczeń dają słuszny obraz, że w ogólnej skali, Polska bardziej ucierpiała podczas wojny. Jednak losy pojedynczych ludzi, żołnierzy, cywili, Polaków i Norwegów były równie tragiczne. Pamięć o nich jest szczególnie ważna w kontekście mającej dziś miejsce wojny w Ukrainie, gdzie również najbardziej cierpi ludność cywilna.

Kontrola cywilów na przedmieściach Warszawy w pierwszych tygodniach niemieckiej okupacji (Muzeum Wojska w Białymstoku)
Civilians' search in the suburbs of Warsaw in the first weeks of German occupation (Army Museum in Białystok)

„When the war came to us. Polish and Norwegian experiences of World War II”

The aim of the exhibition is to show Polish and Norwegian experiences of World War II. Both countries were occupied by Nazi Germany who oppressed the civilian society, being especially cruel to Jewish communities. In both Poland and Norway, the resistance movement fought for a free homeland. A symbol of a common war-time experience is the battle of Narvik in which Polish soldiers and sailors fought on the Allied side.

The differences between the countries are important. Poland experienced a harsh Soviet post-war occupation and fell under the influence of the Soviet Bloc. Norway became a free country and joined NATO.

The number of fatalities and damage statistics show that Poland generally suffered much more. However, many stories of both soldiers, and civilians, Poles and Norwegians alike, were equally tragic. Memories about that period are especially important in the context of the ongoing war in Ukraine, where civilians again are suffering the most.

Miasto zniszczone podczas inwazji (Narodowe Archiwum Norwegii)
Town destroyed during the invasion (National Archives of Norway)

Przed burzą

Po zagarnięciu Austrii i Czechosłowacji, kolejnym krajem, na który padł cień swastyki, była II Rzeczypospolita Polska. Państwo, które od dwudziestu lat podnosiło się z ponad wieku zaborów i zniszczeń, w szybkim tempie pokonywało przeszkody na drodze rozwoju. Położenie geopolityczne stwarzało jednak ogromny problem: II RP znajdowała się między dwoma totalitarnymi państwami – III Rzeszą (Zachód) i ZSRS (Wschód), które miały bardzo ambitne plany co do rozszerzenia swoich wpływów. Ufając w moc sojuszy zagranicznych z Francją i Wielką Brytanią, Polska rozbudowywała armię. Społeczeństwo, które znało smak niewoli, wierzyło, że zbliżająca się zawierucha wojenna, skończy się jak w przypadku wojny polsko-bolszewickiej 1920 r. – odparciem najazdu przeciwnika.

Przed wybuchem drugiej wojny światowej Norwegia prowadziła politykę neutralności. Jej celem było unikanie konfliktów na kontynencie, tak jak podczas pierwszej wojny światowej. Norweska polityka była krytykowana z perspektywy czasu, ponieważ obniżenie priorytetu sił zbrojnych znacznie zmniejszyło możliwości obronne kraju, a tym samym możliwość zachowania neutralności. Norweskie władze nie doceniły również wystarczająco strategicznego znaczenia kraju dla europejskich mocarstw. Dowództwo armii niemieckiej miało trzy istotne powody do zajęcia Norwegii: 1) Długa norweska linia brzegowa byłaby dobrym zapleczem dla niemieckiej marynarki w wojnie przeciwko Wielkiej Brytanii; 2) Norwegia była północną flanką w spodziewanej konfrontacji ze Związkiem Radzieckim; 3) Kluczowe było zabezpieczenie dostaw rudy żelaza z Narwiku do Niemiec. Dlatego też dla aliantów było równie ważne, aby powstrzymać wkroczenie Niemców do kraju.

Before the storm

Preceded by the Nazi takeover of Austria and Czechoslovakia, the Second Polish Republic became the next country over which swastika cast its shadow. Since World War 1, the country had been recovering from over a century of partitions and quickly overcoming obstacles to its development. However, the geopolitical location was a huge problem: Poland was situated between two totalitarian countries – the Third Reich to the west and the USSR to the east, both with ambitious expansion plans. Having faith in the international alliances with France and Great Britain, Poland was developing its army. Knowing the taste of occupation, Poles believed that the forthcoming war would happen like the Polish–Soviet war of 1920 – with repulsing the attack of the enemy.

Before the outbreak of World War II, Norway followed a policy of neutrality. Its goal was to stay out of conflicts on the continent, just as during the First World War. In hindsight, the Norwegian policy has been criticized because the deprioritising of the armed forces had significantly reduced the country's defence capability, and thus the ability to assert neutrality. Norwegian authorities did not sufficiently understand the country's strategic importance for the European great powers. The German Army Command had three important strategic reasons: 1) The long Norwegian coastline could supply bases for the navy in an upcoming war against Great Britain; 2) Norway was the northern flank in an expected confrontation with the Soviet Union; 3) It was crucial to secure the shipment of iron ore from Narvik to Germany. For the Allies, therefore, it was just as important to prevent German access to the country.

Inwazja

Wszystko zaczęło się 1 września 1939 r. O godzinie 4.47, pancernik „Schleswig-Holstein” otworzył ogień w kierunku Westerplatte, polskiej składnicy tranzytowej na terenie Wolnego Miasta Gdańska. Siedem minut wcześniej, niemieckie lotnictwo zbombardowało Wieluń – miasto bez znaczenia militarnego. Na tereny II RP wdzierały się oddziały Wehrmachtu. Pod naporem, Wojsko Polskie rozpoczęło odwrót. Na zajętych terenach Niemcy rozpoczęli politykę eksterminacyjną, dokonując zbrodni na jeńcach wojennych i cywilach. 17 września, wypełniając pakt Ribbentrop-Mołotow, wschodnią granicę przekroczyła Armia Czerwona. Wojna była przegrana. Władze państwowe i ocalałe polskie jednostki ewakuowały się za granicę, by w oparciu o sojuszników – Francję i Anglię, kontynuować walkę z najeźdźcami. Sam Białystok, po krótkiej walce, został zajęty przez Niemców 15 września 1939 r. Po tygodniu miasto przeszło pod okupację sowiecką.

9 kwietnia 1940 r. siły niemieckie zaatakowały Norwegię, biorąc za cel najważniejsze miasta. W kilka dni większość celów najeźdźców została osiągnięta. Wyjątkiem było Oslo, gdzie krążownik „Blücher” został zatopiony w cieśninie Drøbak, co dało czas na ewakuację członkom rządu, parlamentu i rodziny królewskiej. Siły norweskie stawiały zacięty opór, szczególnie na północy kraju. Najcięższe walki toczyły się w Narwiku, gdzie na pomoc Norwegom ruszyli żołnierze brytyjscy, francuscy i polscy. Na wieść o ataku Niemców na Francję, alianci opuścili Norwegię, by walczyć na kontynencie. Siły norweskie, nie będąc w stanie samodzielnie stawić oporu Wermachtowi, poddały się 10 czerwca. 23 norweskie miasta i miasteczka zostały zniszczone w wyniku bombardowań i działań wojennych. Rząd i rodzina królewska uciekli do Anglii i założyli rząd na uchodźstwie w celu kontynuowania walki.

The Invasion

It all started on 1 September 1939. At 4:47 a.m. the battleship „Schleswig-Holstein” fired at Westerplatte – the Polish Military Transit Depot in the Free City of Danzig. Seven minutes earlier, German air forces bombarded Wieluń – a town with no military targets. Wehrmacht units then invaded Polish territory. During their onslaught, the Polish Army began to retreat. Nazi Germany introduced early their extermination policy on the occupied territories, committing crimes on prisoners of war and civilians. On 17 September, under the Molotov–Ribbentrop Pact, eastern Poland was invaded by the Red Army, and the war was lost. The state authorities and surviving Polish units were evacuated abroad to continue the fight with the aid of France and England. Following a short battle, Białystok was seized by Germans on 15 September 1939. After a week, the city came under Soviet occupation.

On 9 April 1940, German forces attacked Norway aiming to occupy the most important cities. Within a few days, most of their objectives were achieved. An exception was Oslo, where the cruiser „Blücher” was sunk in the Drøbak Sound, giving the government, parliament, and royal family time to flee the city. Norwegian forces put up fierce resistance, especially in the north of the country. The toughest battles took place in Narvik, where British, French, and Polish forces came to the Norwegians' aid. When the Germans attacked France, the Allies left Norway to fight on the continent. Not being able to resist the Wehrmacht, Norwegian forces surrendered on 10 June. 23 Norwegian cities and towns were destroyed by bombing and warfare. The government and royal family fled to England and established an exile government to continue the fight.

Okupacja

Niemcy traktowali ziemie polskie jako zdobycz wojenną, a ich działania służyły gospodarczemu, społecznemu i kulturalnemu zniszczeniu. Na mieszkańców wsi nałożono dostawy żywności dla armii niemieckiej. W miastach prowadzono łapanki, czyli akcje porywania ludzi z ulic. Zbrodnicza działalność wymierzona była głównie w inteligencję: więziono i mordowano profesorów, polityków, urzędników, literatów. Miejsca takie jak Palmiry czy Pawiak, stały się symbolami terroru. Na terenach wschodnich, zajętych przez ZSRS, także dominował opresyjny charakter okupacji. Polacy byli poddani powszechnej i przymusowej paszportyzacji oraz sowietyzacji. Osoby związane z aparatem władzy II RP więziono, rozstrzeliwano lub wysłano z całymi rodzinami w głąb ZSRS. 22 czerwca 1941 r. w wyniku agresji III Rzeszy na ZSRS, na teren Białostoczczyzny ponownie wkroczyli Niemcy. Rozpoczął się okres drugiej niemieckiej okupacji: wywózki na przymusowe roboty do Rzeszy, getta, eksterminacja Polaków i Żydów.

Pod pretekstem ochrony Norwegii przed brytyjską agresją, Niemcy objęli społeczeństwo ścisłą kontrolą. W liczącym ok. 3 miliony osób kraju szybko znalazło się ponad 450 000 niemieckich żołnierzy. Wprowadzono nazistowską administrację. Jediną legalną partią polityczną była kolaborująca z okupantem Norweska Narodowa Partia Socjalistyczna. Hitler uważał Norwegię za strefę kluczową dla losów wojny. Rozkazał zbudowanie setek umocnień nabrzeżnych, lotnisk, baz marynarki wojennej, linii kolejowych i dróg. Prace prowadziło 140 000 jeńców wojennych (w większości Sowieców) i przymusowych robotników z całej Europy. W zatoce Trondheimsfjord zaplanowano budowę nowego „niemieckiego” miasta, które miało stać się najważniejszą bazą marynarki wojennej w północnej Europie. Plany wstrzymała wojna z ZSRS.

Occupation

Germans treated Polish territories as a war trophy and aimed their policy towards industrial, social, and political destruction. The inhabitants of villages had to provide food contributions to the German army. In the cities Germans organised swoops – kidnappings of people in the streets. This criminal activity was mainly aimed at intelligentsia: professors, politicians, clerks and writers who then were imprisoned and murdered. Places such as Palmiry or Pawiak became symbols of terror. In the eastern territories, the Soviet occupation was also oppressive. Poles were forcefully issued Soviets passports and underwent sovietisation. Those related to the authorities of the Second Polish Republic were imprisoned, shot or sent with their families to prison camps. On 22 June 1941, following the Third Reich attack on the USSR, Germans re-entered the Białystok region and the second German occupation began with deportations to labour camps in the Reich, building of ghettos, and extermination of Poles and Jews.

On the pretext of protecting Norway from British aggression, the Germans took control of the country. Over 450,000 German soldiers were eventually sent to a country with ca 3 million people and a Nazi administration was introduced. The only legal political party was the Norwegian National Socialist Party, collaborating with the occupiers. Hitler considered Norway a key zone for the war's outcome. He ordered the construction of hundreds of coastal fortresses, airports, naval bases, railways, and roads. The works were done by 140,000 prisoners of war (mainly Soviets) and forced labourers from all over Europe. At the Trondheim fjord, they planned to build a new „German” city that would become the most important naval base in Northern Europe. However, the war with the USSR prevented the plan.

Polskie Państwo Podziemne

Wraz z końcem kampanii wrześniowej na terenach II RP zaczęto budować struktury Polskiego Państwa Podziemnego. Przeważająca część konspiracji podlegała utworzonemu w Wielkiej Brytanii Rządowi RP na uchodźstwie. Największa i najbardziej znana formacja zbrojna, Armia Krajowa, powstała 14 lutego 1942 r. z rozkazu Naczelnego Wodza gen. Władysława Sikorskiego. Oprócz walki zbrojnej z okupantem zajmowała się m.in. propagandą, wywiadem, łącznością. Prowadziła akcje dywersyjne polegające na przecinaniu linii zaopatrzeniowych, malowaniu symboli walki z okupantem („kotwicy”), likwidowała niemieckich dygnitarzy i kolaborantów. Jej kulminacyjny moment działalności to akcja „Burza” (1944–1945) i powstanie warszawskie (które wybuchło 1 sierpnia 1944 r.). Po represjach Sowieców, w styczniu 1945 r. AK została rozwiązana.

Ruch oporu

Ruch oporu w Norwegii od początku miał charakter cywilny i ideologiczny. Próbowano powstrzymać nazyfikację, wzywano do bojkotu i sabotażu przemysłowego. Wojskowy ruch oporu, Milorg, nawiązał kontakt z norweskimi siłami zbrojnymi za granicą oraz Brytyjczykami, którzy przysyłali instruktorów i broń. Zbudowano ogólnokrajową sieć wywiadu oraz przerzutu ludzi i materiałów. Okupanci odpowiedzieli aresztowaniami, restrykcjami w stosunku do cywili oraz morderstwami bojowników. Na przykład w październiku 1942 r., w odpowiedzi na serię akcji sabotażowych, Niemcy aresztowali dziesięciu prominentnych obywateli Trondheim, przeprowadzili ich pokazowy proces i egzekucję. W miarę zbliżania się końca wojny ruch oporu zintensyfikował swoje działania na polu likwidacji kolaborantów, sabotażu infrastruktury i bojkotu okupanta, próbującego zmobilizować społeczeństwo do pracy na rzecz niemieckiego przemysłu zbrojnego.

Polish Underground State

Following the invasion of Poland, the Polish Underground State started to be established. The majority of the movement was subject to the Polish government in exile in Great Britain. The Home Army, the biggest and the most well-known armed formation, was established on 14 February 1942 upon the order of Commander-in-Chief Gen. Władysław Sikorski. Its tasks included armed resistance, propaganda, intelligence and communication. It conducted sabotage campaigns – supply lines were broken, the emblem of the resistance fight with the occupier (an anchor) was painted everywhere, and German dignitaries and collaborators were liquidated. Operation „Storm” (1944–1945) and the Warsaw uprising (which began on 1 August 1944) was the culmination of the resistance fight. Due to the Soviets' repressions, the Home Army was dissolved in January 1945.

The resistance

From the beginning, the resistance in Norway had mainly civil and ideological character. There were attempts to stop Nazification, calls were made for boycott actions and industrial sabotage. The military resistance movement, Milorg, established ties with Norwegian armed forces abroad and the British who sent instructors and weapons. A network for intelligence and transfer of people and weapons was created. The occupiers responded with arrests, civilian restrictions, and executions. E.g., in October 1942, in response to a series of sabotage actions, Germans arrested ten prominent citizens of Trondheim and executed them after a sham trial. As the war approached its end, the resistance movement increased its activity with liquidations of collaborators, sabotage of infrastructure, and boycott actions.

Getto w Białymstoku

Białostockie getto, liczące od 40 do 60 tys. mieszkańców, należało do największych w regionie. Zasięgiem obejmowało centrum miasta, z bramą przy ul. Kupieckiej (w pobliżu skrzyżowania z ul. Lipową). Na jego terenie działały zakłady Niemieckiej Strefy Produkcyjnej. Pracującym Żydom przysługiwały głodowe racje żywnościowe: 500 g porcja chleba, później 350 g. Mniejsze porcje dostawały osoby chore i starsze. Dzienny zarobek robotnika żydowskiego wynosił 1,2 marki (bochenek chleba na „czarnym rynku” kosztował 2,5 marki). Judenrat w Białymstoku długo łudził się, że posłuszeństwo i wydajność pracy zapobiegnie eksterminacji, dlatego potępiał nieposłuszeństwo i współpracę z organizacjami podziemnymi. W sierpniu 1943 r. w getcie dokonano zrywu bojowników żydowskich walczących o wolność i godność. Większość poległa. Wkrótce Niemcy zlikwidowali dzielnicę żydowską a mieszkańców wywieziono do obozów zagłady.

Falstad i inne obozy

Nazistowski reżim utworzył w Norwegii sieć ponad 600 obozów, więzień i miejsc egzekucji. Większość stanowiły obozy pracy dla jeńców wojennych oraz przymusowych robotników pracujących na rzecz niemieckich projektów. W największym obozie internowania położonym niedaleko Oslo Grini, w czasie wojny zamknięto prawie 20 000 osób. Podobny znajdował się w Falstad w Levanger. W tym założonym przez SS w 1941 r. obozie dla więźniów politycznych przetrzymywano 4 000 osób z około 15 krajów (m.in. Związku Sowieckiego, Jugosławii, Polski, Danii). Zamknięto w nim też Żydów aresztowanych w 1942 r. w środkowej Norwegii. Traktowanie więźniów w Falstad zmieniało się z upływem czasu i zależało od ich pochodzenia. W większości zmuszano ich do niewolniczej pracy, poddawano przemocy i torturom. Ponad 200 więźniów zostało zamordowanych w pobliskim lesie Falstad.

Ghetto in Białystok

The Białystok's ghetto was one of the biggest in the region, with about 40 to 60 thousand inhabitants. It comprised the downtown area, with a gate in Kupiecka St. (near the junction with Lipowa St.). Workshops of the German Manufacturing Zone operated in its area. Jews working there received starvation rations: 500 g bread per day, later reduced to 350 g. The elderly and ill got even smaller portions. The daily wage of a Jewish labourer was 1.2 mark (a loaf of bread cost 2.5 marks on the „black market”). Białystok's Judenrat deluded themselves that obedience and productivity at work would prevent extermination, so acts of disobedience and collaboration with the underground institutions were disapproved. In August 1943, Jewish insurgents fighting for freedom organised an uprising in the ghetto. Most of them were killed. After that, Germans liquidated the Jewish district, and its inhabitants were sent to extermination camps.

Falstad and other camps

The Nazi regime established over 600 camps, prisons, and execution sites in Norway. Most were labour camps for prisoners of war and forced labourers working on German projects. The largest detention camp was Grini near Oslo, where almost 20,000 people were imprisoned during the war. Another was located at Falstad in Levanger. It was established in 1941 by the SS, and over 4,000 political prisoners from about 15 different countries, such as the Soviet Union, Yugoslavia, Poland and Denmark, were held there. The Jews arrested in Central Norway in 1942 were also transported here before they were deported to Auschwitz. The treatment of prisoners at Falstad varied over time and depended among other things on their country of origin. Many of them were subjected to slave labour, violence, and torture. Perhaps over 200 prisoners were murdered in the nearby Falstad Forest.

Koniec wojny

Zwycięstwa Armii Czerwonej nad Wehrmachtem doprowadziły w styczniu 1944 r. do ponownego wkroczenia Sowietów na tereny dawnej II RP. Wycofujący się Niemcy, tak by opóźnić przeciwnika, przyjęli taktykę „spalonej ziemi”. Jednocześnie nacierający żołnierze radzieccy zamieniali kraj w morze ruin. Los ten spotkał m.in. Białystok, do którego Sowieci wkroczyli 27 lipca 1944 r. Wszystkich Polaków, tym razem ze strony nowego okupanta, dotknęły bolesne represje. Przybrały one m.in. wymiar masowych deportacji, celowej dewastacji bądź zaboru mienia prywatnego. Symbolem stały się masowe gwałty na polskich kobietach. W sowieckich planach powojenna Polska miała podlegać Moskwie. Komuniści chwyтали się wszelkich sposobów, aby stłumić opór i narzucić własne rządy: od fałszowania wyborów po krwawy terror.

W Norwegii jako pierwsze oswobodzone zostały wysunięte na północ części kraju. W październiku 1944 r. Armia Czerwona wkroczyła do granicznego miasta Kirkenes. Wyzwolenie miało inny charakter niż w Europie Wschodniej, stąd Sowieci wycofali się tuż po wojnie. W maju 1945 r., liczący prawie 350 000 żołnierzy niemiecki garnizon, ostatecznie poddał się norweskiemu ruchowi oporu. Przejęto kontrolę nad kluczowymi miejscami w kraju. Tysiące mężczyzn, którzy wcześniej uciekli do Szwecji i tam przeszli przeszkolenie wojskowe, wróciło by trzymać porządek. Pomagali im żołnierze z Wielkiej Brytanii i Stanów Zjednoczonych. Nastął czas rozliczeń. Prawie 90 000 obywateli oskarżono o zdradę, połowę z nich ukarano. 30 osób stracono, w tym Vidkuna Quislinga, lidera Norweskiej Narodowej Partii Socjalistycznej. Zemsta przyjmowała również nieformalny kształt: kobietom będącym w związkach z żołnierzami niemieckimi ścinano siłą włosy i wyrzucano z lokalnych społeczności.

The end of the war

The victories of the Red Army over the Wehrmacht led to Soviets entering the former territories of the Second Polish Republic in January 1944. Retreating Germans resorted to the „scorched earth” tactics to delay the enemy. At the same time, Soviet soldiers turned the country into the sea of debris. Białystok, where Soviets entered on 27 July 1944, shared this fate. All Poles were affected by painful repressions as mass deportations, purposeful devastation or seizure of private property, this time by the new occupier. Mass rapes on Polish women became their symbol. According to the Soviet plans, post-war Poland was going to be subject to Moscow. Communists resorted to all means to crush the resistance and impose their regime, from ballot-rigging to bloody terror.

In Norway, the northernmost parts were liberated first. In October 1944 the Red Army entered the border town of Kirkenes. Liberation had different character than in Eastern Europe – the Soviets withdrew from Norwegian territory after the war. In May 1945, the German garrison of almost 350,000 soldiers surrendered and the resistance movement took control of key locations in the country. Thousands of men who had escaped to Sweden and undergone military training returned to maintain law and order. Soldiers from Great Britain and the United States assisted them. It was time for settling scores. About 90,000 Norwegians were investigated for treason, and half of them were punished. 30 people were executed, including Vidkun Quisling, the leader of the Norwegian National Socialist Party. Revenge also took on more informal forms: women who had been in relationships with German soldiers had, in many cases, their hair forcibly cut and became outcasts from their local communities.

Wojna dziś

Wydawałoby się, że cierpienia, które przyniosła wojna z lat 1939-1945, powinny być dla ludzi trwałą przestrogą a hasło „Nigdy więcej wojny” traktowane z powagą. A jednak już od drugiej połowy XX w. mieliśmy konflikty zbrojne m. in. w Korei, Wietnamie, Iraku, Afganistanie, na Bałkanach i Bliskim Wschodzie oraz w państwach afrykańskich. Nawet dzisiaj na świecie toczy się ponad dwadzieścia wojen: o przekonania, zasoby naturalne lub terytorium. Wśród nich na Ukrainie, za polską granicą wschodnią.

Współczesna sytuacja międzynarodowa przypomina tę z lat 30. XX w., kiedy Adolf Hitler ignorując pokojowe ustalenia międzynarodowe, rościł pretensje do kolejnych ziem krajów sąsiadujących. Mocarstwa stojące na straży postanowień Traktatu Wersalskiego stosowały politykę ustępstw, dając przyzwolenie na niemieckie działania, co w konsekwencji doprowadziło do globalnej wojny. W 2014 r., prawie 80 lat później, kraje zachodnie nie zareagowały właściwie na nielegalną okupację Krymu przez Rosję. W obliczu bezprawnej aneksji części Ukrainy, ograniczyły się one do działań dyplomatycznych i gospodarczych. Rosyjska inwazja na Ukrainę rozpoczęta 24 lutego 2022 r. jest kontynuacją agresji z 2014 r. W propagandowych przekazach medialnych Kreml przekonuje, że atak na terytorium niepodległego państwa i próba zajęcia jego stolicy, są podyktowane koniecznością ochrony rosyjskojęzycznej ludności na przygranicznych obszarach Ługańska i Donbasu. Inwazja doprowadziła do otwartej wojny, której ofiarami stała się ludność cywilna ukraińskich miast i wsi. Irracjonalne oświadczenia i żądania władz w Moskwie przypominają nazistowską retorykę. Rosja, nie mogąc przełamać ukraińskiej obrony, bezlitośnie bombarduje ludność cywilną, morduje jeńców wojennych, rabuje ziemię i stosuje taktykę „spalonej ziemi”.

War today

It may appear that the suffering brought by the war of 1939 –1945 should be an admonition for people and that the words „No more war” should be treated with respect. Yet, since the second half of the 20th century, there have been armed conflicts in Korea, Vietnam, Iraq, Afghanistan, the Balkans, the Middle East, and in African countries. Even today there are over twenty ongoing wars, either over beliefs, natural resources or territory. Among them in Ukraine, just beyond the Polish eastern border.

The contemporary international situation resembles the one in the 1930s, when Adolf Hitler, ignoring international peace treaties, laid claim to the territories of the neighbouring countries. The great powers guarding the resolutions of the Treaty of Versailles followed the policy of appeasement, allowing Nazi-Germany to expand, which resulted in the global war. In 2014, almost 80 years later, western countries didn't react properly to the illegal Russian occupation of Crimea. In the face of unlawful annexation of a part of Ukraine, they limited their response to diplomatic and economic sanctions. The Russian invasion on 24 February 2022 is the continuation of the 2014 aggression. In its propaganda, the Kremlin proclaims that the invasion on of an independent country and the attempt to seize its capital city is caused by a necessity to protect Russian-speaking inhabitants of the Luhansk and Donbass regions. The invasion led to open war, whose victims are civilian inhabitants of Ukrainian cities and villages. Irrational statements and demands of the authorities in Moscow resemble Nazi rhetoric. Not being able to break through the Ukrainian defence, Russia is ruthlessly bombarding civilians, killing prisoners of war, plundering and using the „scorched earth” tactics.

Diagnoza potrzeb odbiorców

Istotą projektu było zbadanie potrzeb kulturalnych dorosłych odbiorców działań Muzeum Wojska w Białymstoku (MWB). Realizacja wydarzeń na osiedlach pozwoliła na realizację wywiadów ze 138 mieszkańcami Białegostoku. Badania prowadzili pracownicy Muzeum i wolontariusze. Pytania dotyczyły ogólnego uczestnictwa w kulturze i postrzegania oferty miasta w tym obszarze. W sposób szczególny zwrócono uwagę na działania MWB oraz potrzebę intensyfikacji życia kulturalnego w rejonach oddalonych od centrum. W oparciu o wyniki wywiadów oraz wnioski z obserwacji uczestniczącej podczas wydarzeń na osiedlach, przygotowano diagnozę potrzeb kulturalnych. Powstał dokument, który pozwala na ocenę preferencji odbiorców oraz działalność instytucji.

Fot. Piotr Ejsmont

Diagnosis of audience needs

The idea of the project was to research into cultural needs of the adult audience of the Army Museum in Białystok (MWB). Organisation of events on the housing estates allowed to conduct interviews with 138 residents of Białystok. The interviews were conducted by the Museum employees and volunteers. The questions concerned general participation in culture and views on city's offer in that area. The focus was especially on MWB's activities and the need to intensify cultural life in the areas far from the city centre. On the basis of the interviews' results and conclusions from participatory observations during events on the housing estates, the diagnosis of cultural needs was made. A document allowing for the assessment of audiences' preferences and institution's activity was drawn up.

Fot. Piotr Ejsmont

Wyniki badania

89% badanych przyznało, że uczestniczy w wydarzeniach kulturalnych w mieście, choć z różną częstotliwością. Wśród czynników, które pozwoliłyby zintensyfikować zaangażowanie wskazali: większy dostęp do informacji o ofercie, więcej wolnego czasu oraz sprofilowanie propozycji na potrzeby dzieci. 85% osób przyznało, że korzysta z działań MWB. Wśród opinii dominowały pozytywne, akcentowano wystawy i ciekawe ekspozycje oraz zajęcia edukacyjne. W odpowiedziach na pytanie: „Jakie formy wydarzeń powinny być organizowane w Muzeum?”, najczęściej wymieniano aktywności przeznaczone dla rodzin z dziećmi (warsztaty, zajęcia praktyczne, pikniki) oraz przypisane głównie osobom dorosłym (rekonstrukcje historyczne, pokazy sprzętu wojskowego, spacer historyczny, spotkania tematyczne).

Większość uczestników badania podkreślała brak inicjatyw kulturalnych realizowanych poza centrum miasta. Wśród wydarzeń wypełniających tę przestrzeń wskazywano festyny i pikniki dla dzieci.

Fot. Szczepan Skibicki

Research findings

89% of interviewed admitted that they participated in cultural events in the city, although not equally frequent. Among the factors which would allow to intensify their involvement they indicated: greater access to information about the offer, more free time and making the offer more suitable to children's needs. 85% admitted that they participated in MWB's activities. The opinions were mostly positive, interviewees praised exhibitions and interesting exhibits as well as educational activities. The most common answers to the question „Which forms of events should be organised in the Museum?” were: activities for families with children (workshops, practical classes, picnics) and those for adults (historical reconstructions, military equipment shows, historical walks, thematic meetings).

Most participants stressed the lack of cultural initiatives outside the city centre. Fetes and picnics for children were pointed out as the events that may fill in that gap.

Fot. Szczepan Skibicki

Wnioski

Przeprowadzona diagnoza potrzeb kulturalnych wskazuje, że badana grupa odbiorców sporadycznie korzysta z oferty MWB. Wyjątek stanowią działania dla dzieci, w których mogą razem (rodzinnie) uczestniczyć i traktują jako wspólne spędzanie wolnego czasu. Kolejne spostrzeżenie dotyczy poruszanych tematów: dorosłych odbiorców interesują głównie treści związane z ich życiem zawodowym oraz bieżącymi wydarzeniami społecznymi i politycznymi. Zdaniem większości respondentów, poza historią, Muzeum powinno podejmować tematy współczesne, dotyczące trwających konfliktów zbrojnych i aktualnych spraw wojska. Przeważa również podejście, że choć instytucja ma profil militarny, to opowiadając o wojnie powinna mocniej akcentować sytuację ludności cywilnej.

Fot. Szczepan Skibicki

Conclusions

The diagnosis of the cultural needs shows that the interviewed audience sporadically benefit from the offer of the MWB. The exception are activities for children, in which they can participate together (as a family) and treat them as a way of spending their leisure time. Another finding concerns topics raised: adult audience are interested mainly in content connected to their professional life and current social and political matters. According to most interviewees, apart from history, the Museum ought to raise current topics concerning ongoing armed conflicts and current military issues. The prevailing opinion was that although the institution is a military museum, it should put greater emphasis on the situation of civil population.

Fot. Piotr Ejsmont

Strategia rozwoju publiczności

Wyniki oraz wnioski z badania zrealizowanego na białostockich osiedlach dały punkt wyjścia do opracowania strategii rozwoju publiczności Muzeum Wojska w Białymstoku (MWB). Jest to długofalowy plan budowania relacji z uczestnikami działań instytucji. Jego głównym założeniem jest wprowadzenie do pracy zespołu nowego podejścia do publiczności, polegającego na obserwacji jej zachowań i regularnym badaniu opinii. Stała współpraca z odbiorcami pomaga poznać i adaptować ich wymagania, aktualizować ofertę oraz inicjować nowe rozwiązania i pomysły. Obustronne zaangażowanie stwarza przestrzeń na testowanie mniej oczywistych form działania, buduje też wokół MWB społeczność.

Powstała strategia zakłada stopniowe, realizowane w kolejnych projektach, włączania zagadnień edukacji dla pamięci i pokoju do stałej oferty instytucji.

Fot. Piotr Ejsmont

Audience development strategy

Findings and conclusions from the research conducted on Białystok housing estates have become a starting point for working out the development strategy of the audience of the Army Museum in Białystok (MWB). This is a long-term plan of building relations with participants of the institution's activities. Its main idea is to introduce into the work of the team the new approach to the audience, based on observation of their behaviours and conducting a periodic opinion survey. Regular cooperation with the audience allows to get to know and adapt their needs, update the offer and initiate new solutions and ideas. Mutual involvement allows for room to test less obvious forms of activities, it also gathers a wider community around MWB.

The strategy aims at gradual, implemented in the following projects, incorporation of education for memory and peace into the institution's offer.

Fot. Piotr Ejsmont

Międzynarodowa konferencja

Na początku marca 2024 r., w auli Wydziału Historii Uniwersytetu w Białymstoku, zorganizowana została konferencja pt. „Jak rozmawiać o wojnie z uczestnikami działań kulturalnych?”. Jej celem było podsumowanie i symboliczne zamknięcie projektu „Remembrance Education [...]”. Swoje wystąpienia zaprezentowali specjaliści sektora kultury oraz jego badacze z Polski, Norwegii, Niemiec, Litwy i Ukrainy. Prelegenci przedstawili dobre praktyki w podnoszeniu świadomości odbiorców w zakresie historycznych i współczesnych konfliktów zbrojnych. Podjęta została również dyskusja nad rolą edukacji pamięci w kształtowaniu postaw empatii wśród uczestników działań kulturalnych. Konferencja zaowocowała wieloma wnioskami i nowymi pomysłami działań, które dla Muzeum Wojska w Białymstoku będą kontynuacją procesu rozwoju rozpoczętego w projekcie.

Na kolejnych stronach przewodnika udostępniamy streszczenia wystąpień konferencji. Nagrania z wystąpień dostępne są na stronie internetowej projektu.

Fot. Szczepan Skibicki

International conference

At the beginning of March 2024, in the lecture hall of the Faculty of History of the University of Białystok the conference „How to talk to the participants of cultural events about war?” was organised. Its aim was to summarize and finish the project „Remembrance Education [...]”. The speeches were given by professionals and researchers of the cultural sector from Poland, Norway, Germany, Lithuania and Ukraine. The speakers presented good practices in raising awareness of historic and contemporary armed conflicts. Moreover, the role of remembrance education in the area of developing emphatic attitudes among the participants of cultural events was discussed. The conference resulted in many conclusions and ideas for new activities, which will be the continuation of the process started by the Army Museum in the project.

The following pages of the guide contain the abstracts of the conference presentations. The recordings of the speeches can be accessed via the project website.

Fot. Szczepan Skibicki

Kristoffer Eliassen Grini
Centrum Falstad

Edukacja Pamięci w Centrum Falstad: stare wspomnienia, nowe pokolenia

Centrum Falstad jest miejscem pamięci, muzeum i centrum praw człowieka znajdującym się w byłym obozie karnym SS w środkowej Norwegii. Każdego roku w ramach zajęć szkolnych ośrodki odwiedzają tysiące młodych ludzi: młodzież szkolna z regionu, studenci uczelni wyższych oraz osoby indywidualne zwiedzające muzeum. Przez szereg lat w prowadzonej przez nas edukacji uczestniczyli ocalali więźniowie oraz ludzie mający doświadczenia obozowe. Byli oni ważnym ogniwem w upamiętnieniu wojny. Teraz, kiedy odeszli i nie możemy już usłyszeć ich bezpośrednich świadectw, zadanie to musi stać się udziałem nowego pokolenia. Wspomnienia które poznają nasi odbiorcy, o których dyskutują, przechodzą z „żywej pamięci” do „postpamięci”.

Centrum Falstad dzieli wiele wspólnych doświadczeń w obszarze edukacji na temat II wojny światowej z Muzeum Wojska w Białymstoku. Chociaż obie instytucje funkcjonują w różnych krajach, mających odmienną kulturę pamięci i upamiętniających inne wydarzenia, to motywy ludzkie i historyczne są podobne. Pewna równoległość cech dotyczy również kwestii odbiorców. Jak opowiadać o zdarzeniach z przeszłości, kiedy ich uczestników i świadków nie ma już wśród nas? W jaki sposób dotrzeć do współczesnych? Jak przekazać informację w całkiem nowym świecie m.in. mediów? Dzięki współpracy w ramach projektu „Remembrance Education. Edukacja kulturalna osób dorosłych” mogliśmy zbadać przydatność różnych strategii, wykorzystania obiektów historycznych i narzędzi edukacyjnych do zachowania i przekazywania wspomnień o II wojnie światowej.

Kristoffer Eliassen Grini
Centrum Falstad

Remembrance Education at the Falstad Centre: Old Memories, new Generations

The Falstad Centre is a memorial site, museum and human rights centre located in a former SS-prison camp in Central Norway. Every year thousands of pupils from the region visit the centre as a part of their curriculum, together with university students and museum visitors. For many years, surviving prisoners and others with experiences of the prison camp participated in the education of visitors, being important facilitators in the remembrance of the War. Now, as most of these individuals no longer participate with their own voices, new challenges arise to the commemoration of the war. This presentation will explore the changes that arise with new generations discussing these memories as they change from being „living memory” to „post-memory”.

The Falstad Centre share many of the same experiences concerning educating the public about WW2 as the Army Museum in Białystok. Even though the institutions exist in two different countries with two different memory cultures, and commemorating different stories in separate landscapes, both of the historical and human themes are similar. This also applies to many of the issues we face concerning the public. How do we convey the important stories of the past when the witnesses themselves are no longer present? How do we stay relevant to the public, while relating the stories of the past to the people of today? Thanks to our cooperation in the project Remembrance Education, we have explored ways to keep the lessons and memories of WW2 relevant to new generations by examining different educational strategies, the use of historical objects, and the use of educational tools to preserve as well as convey the memories of the War.

Tomasz Olchanowski
Uniwersytet w Białymstoku, Wydział Studiów Kulturowych,
Zakład Antropologii Kultury

Antyczni bogowie i boginie wojny a natura ludzka. Fenomen wojny w ujęciu psychologii archetypowej

W ujęciu psychologii archetypowej antyczni bogowie są personifikacjami najprzeróżniejszych właściwości ludzkiej natury. Ares (bóg wojny podstępnej), Eris (bogini niezgody), Fobos (strach), Deimos (trwoga), Enyo (bogini gwałtu i przemocy), Harmonia (bogini ładu i symetrii), Atena (bogini mądrości i wojny sprawiedliwej) żyją w nas i wyrażają się między innymi przez odziedziczoną po przodkach tendencję degradowania wrogów do niższych, pozaludzkich form (zazwyczaj zwierząt i demonów). Wszystko w celu ich unicestwienia lub przepędzenia, bez dokuczliwego poczucia winy.

Od zarania dziejów wojnom towarzyszą (i pozostają z nami po ich zakończeniu) substancje psychoaktywne, które mają znieczulić ciało wojownika na ból, spotęgować jego siły fizyczne, dodać odwagi, jednym słowem: wprowadzić w odmienny stan świadomości, tak by stał się „entheos” (natchniony bogiem, mający w sobie boga). Sięgając po lekturę takich prac jak „Miłość do wojny” twórcy psychologii archetypowej Jamesa Hillmana czy „Najbardziej niebezpieczne ze zwierząt. Natura ludzka i przyczyny wojen” filozofa psychologii Davida Livingstone’a Smitha, musimy zmierzyć się z szeregiem paradoksów dotyczących naszego stosunku do konfliktów zbrojnych. To wszechogarniający lęk i dzika fascynacja, zagrożenie śmiercią i nadzieja na odmianę losu, szczyty bohaterstwa, postawy altruistyczne oraz wymykające się spod kontroli rzezie i gwałty. Od greckiego słowa „polemos” (wojna) pochodzi pojęcie polemiki. Zatem polemizować z kimś, wyrażać opinię odmienną to tyle, co prowadzić wojnę... Może po prostu jesteśmy już tak uwarunkowani, że nawet w czasach największego pokoju, musimy napadać na siebie nawzajem?

Tomasz Olchanowski
University of Bialystok, Faculty of Cultural Studies,
Department of Anthropology of Culture

Ancient heroes and heroines of war and the human nature.
The phenomenon of war in terms of archetypal psychology.

According to the archetypal psychology, ancient gods are personification of the human nature. Ares (the god of war), Eris (the goddess of discord), Phobos (fear), Deimos (trepidation), Enyo (the goddess of rape and violence), Harmonia (the goddess of harmony and symmetry), Athena (the goddess of wisdom and fair war) live in us and express themselves a.o. through an inherited tendency to downgrade enemies to lower non-human forms, usually animals or demons. All of that to annihilate or drive them away, without a nagging feeling of guilt.

Since the dawn of time, wars have been accompanied (and stayed with us after being finished) by the psychoactive substances, which are aimed at desensitising warrior's body to pain, increasing their physical power, giving courage, basically: altering a state of consciousness so that it becomes „entheos” (inspired by a god, having a god in themselves.) Reading such books as „A Terrible Love of War” by an archetypal psychologist James Hillman or „The Most Dangerous Animal: Human Nature and the Origins of War” by a psychology philosopher David L. Smith, we must face a lot of paradoxes concerning our attitude to armed conflicts. These are overwhelming fear and wild fascination, death threat and hope for better life, peaks of bravery, altruistic attitudes and slaughters and rapes getting out of control. The word „polemic” originates from the Greek word „polemos” (war.) Therefore, to polemicize with somebody means to fight a war... So maybe we are conditioned in such a way that even in the peacetime we must attack one another?

Kinga Kołodziejczyk **Muzeum Zamojskie w Zamościu**

80. rocznica wysiedleń ludności Zamojszczyzny: spojrzenie z perspektywy działań edukacyjnych

Muzeum Fortyfikacji i Broni Arsenał Oddział Muzeum Zamojskiego, z okazji 80. rocznicy wysiedleń ludności Zamojszczyzny, zrealizowało projekt „Dzieci – najmłodsze ofiary wojny...”. Jego celem było kształtowanie świadomości historycznej oraz społecznej dzieci i młodzieży w wieku od 6 do 18 lat, poprzez udział w różnorodnych działaniach edukacyjno-społecznych prowadzonych od maja 2022 do marca 2023 r.

W ramach projektu dla dzieci w wieku 6-9 lat zorganizowano warsztaty plastyczne, kształtujące wrażliwość na wartości takie jak: dobro, przyjaźń, współczucie i sprawiedliwość. Spotkania skupiały się na rozmowie na temat trudnych doświadczeń wojennych oraz wyrażaniu emocji poprzez działania twórcze.

Dla grupy wiekowej 10-12 i 13-15 lat przygotowano lekcje muzealne, których celem było przekazanie wiedzy o wydarzeniach z lat 1942-1943 na Zamojszczyźnie. W trakcie lekcji uczniowie poznawali losy konkretnych osób, aby lepiej zrozumieć skomplikowane dylematy związane z wojną. Zachęcano do refleksji nad motywami postępowania osób w czasie konfliktu zbrojnego. Dodatkowo dla grupy wiekowej 16-18 lat zorganizowano konkurs internetowy, warsztaty kreatywne i wystawę plakatów. Akcja społeczno-edukacyjna przeprowadzona przez młodzież, miała na celu przypomnienie tragicznych wydarzeń z przeszłości oraz zaangażowanie swoich rówieśników w proces upamiętniania.

Aby efektywnie dotrzeć do uczestników działań kulturalnych, przekazywanie wiedzy o wojnie wymaga nie tylko znajomości historii, ale również doboru odpowiednich metod i zróżnicowanych strategii. Rozmowa o konfliktach zbrojnych może budować mosty międzykulturowe, promować pojednanie i rozwijać świadomość społeczną. Projekty edukacyjno-społeczne nie tylko uczą historii, ale także budują empatię, promują pojednanie i rozwijają świadomość społeczną, szczególnie w kontekście współczesnych wydarzeń takich jak na Ukrainie. Przypominają o kruchym charakterze pokoju i potrzebie działania na rzecz zapobiegania wojnom i konfliktom.

Kinga Kołodziejczyk **Zamosc Museum in Zamosc**

The 80th anniversary of displacement of the Zamosc region inhabitants: educational activities perspective

Arsenal Museum Of Fortifications And Weaponry - a Division of Zamosc Museum implemented the project „Children - the youngest victims of war...” to commemorate the 80th anniversary of displacement of the Zamosc region inhabitants. It was aimed at developing historical and social awareness of children and teenagers aged 6-18 through participation in various educational and social activities conducted from May 2022 to March 2023.

Within the project, art classes for children aged 6-9 were organised, developing sensitivity to values such as goodness, friendship, compassion and justice. Meetings were focused on discussing difficult war experiences and expressing emotions through creative activities.

For age groups 10-12 and 13-15, museum lessons were prepared, aimed at passing knowledge about the events of 1942-1943 in the Zamosc region. During the lessons, students got to know the stories of particular people to understand better complicated dilemmas of the wartime. They were encouraged to reflect on motives for behaviour of people during the armed conflict. Additionally, for the age group 16-18, an internet contest, creative workshops and posters display were organised. A social and educational campaign carried out by young people was aimed at recollecting tragical past events and involving their peers into the commemoration process.

To reach the participants of the cultural events effectively, passing knowledge about war requires not only the acquaintance with history, but also choosing appropriate methods and varied strategies. Discussion about armed conflicts can build intercultural bridges, promote reconciliation and develop social awareness. Educational and social projects not only teach history, but also develop empathy, promote reconciliation and develop social awareness, especially in the context of contemporary events such as those in Ukraine. They remind about the fragile character of peace and necessity to prevent wars and conflicts.

Joakim Arnøy

Centrum Wojny i Pokoju w Narwiku

Pamięć historyczna jako fundament edukacji pokoju: rzut oka na norweskie centra pokoju

Edukacja na rzecz pokoju przyjmuje różne formy w zależności od lokalnych i społecznych wyzwań na które odpowiada. Patrząc na Norwegię (kraj w którym od dziesiątek lat nie było konfliktów zbrojnych) oczywistym jest, że takie wyzwania wychodzą poza pojmowanie go jedynie jako braku wojny. Istnienie siedmiu rozszanych po całym kraju ośrodków na rzecz pokoju i praw człowieka, finansowanych głównie ze środków Ministerstwa Edukacji i Badań Naukowych, świadczy o ciągłej pracy na rzecz budowania bezpieczeństwa.

Punktem wspólnym strategii wszystkich ośrodków jest angażowanie grup docelowych w edukację demokratyczną przez uczenie się w oparciu o dialog. Cztery centra sięgają swoimi korzeniami drugiej wojny światowej, czyniąc pamięć historyczną kamieniem węgielnym edukacji dla pokoju w norweskim sektorze edukacji nieformalnej. Sprawują one kontrolę i czuwają nad integralnością wspomnień, w tym artefaktów, budynków i miejsc. Aktywnie wiążą je ze współczesnością, tak by skutecznie wpływać na młodsze grupy docelowe. Pozostałe norweskie ośrodki skupiają się bardziej na prawach człowieka, zarówno w obszarze regulacji prawnych jak i pracy aktywistów.

Moja prezentacja jest częścią analizy wszystkich wspomnianych centr norweskich. Starałem się przedstawić wstępne ustalenia tego, jak nasze instytucje prowadzą edukację łącząc pamięć historyczną ze współczesnymi odniesieniami do tematu pokoju. Ideą trwających badań jest też sprawdzenie czy pamięć historyczna wciąż może być podstawą edukacji oraz czy możemy wydłużyć jej „okres trwałości” przez reagowanie na aktualne tematy poruszane w trakcie zajęć i programów realizowanych z młodszymi grupami docelowymi.

Joakim Arnøy
Narvik War and Peace Centre

Historical memory as a foundation for peace education: A look to Norway's peace centres

Peace education takes different forms depending on the local or societal challenges to which it responds. Looking at Norway, a country that has experienced protracted peace for decades, it is apparent that such challenges go beyond notions of peace as the mere absence of war. The presence of 7 peace and human rights centres spread across the country, whose core funding comes from the Ministry of Education and Research, tells of a continuous peacebuilding job.

These centres' strategies largely converge on the aim to engage their target groups in democracy education through dialogic learning approaches. Four of the centres have foundations rooted in events of WW2, making historical memory a cornerstone in the make-up of peace education in Norway's non-formal education sector. These 4 centres oversee and maintain the integrity of the memories, including artefacts, buildings, and sites, but need to link these actively to today to resonate more closely with younger target groups. The other Norwegian centres' focal points are based more directly on human rights, whether conventions or activist work.

This presentation, part of an ongoing study of the 7 centres in Norway, will share preliminary findings about how these centres blend historical memory with contemporary reference frameworks of peace to carry out peace education. Part of the idea is to see if or how historical memory as a reference framework of peace education extends its 'shelf life' by responding dynamically to the topics brought into sessions or programmes by the younger target groups of Norway's peace and human rights centres.

Sebastian Adamkiewicz
Muzeum Tradycji Niepodległościowych w Łodzi

„Post mortem. Historia Zofii Dwornik”.
Słuchowisko o długim ognie wojny

W 2022 r. w Muzeum Tradycji Niepodległościowych w Łodzi powstało słuchowisko „Post mortem. Historia Zofii Dwornik”. Opowiada ono o tragicznym epizodzie z życia nieznannej szerzej polskiej montażystki filmowej, która pracowała m.in. przy filmach „Lalka” Wojciecha Jerzego Hassa, „Ziemia obiecana” Andrzeja Wajdy czy „Celuloza” Jerzego Kawalerowicza. W czasach głębokiego stalinizmu, jako młoda studentka reżyserii Szkoły Filmowej, Zofia Dwornik trafiła do więzienia za mówienie prawdy o zbrodni katyńskiej.

W 2023 r. słuchowisko otrzymało nagrodę główną festiwalu „Dwa Teatry” – najbardziej prestiżowe wyróżnienie jakie może otrzymać w Polsce podobne działanie.

W trakcie wystąpienia przedstawiłem słuchowisko w perspektywie opowieści o traumie i ognie wojny, który dotyka ofiary długo po zakończenia konfliktu zbrojnego. Zwróciłem uwagę na fakt, że na zbrodnię katyńską należy spojrzeć szerzej niż jako egzekucję polskich oficerów na terenie Związku Sowieckiego. Elementem tragedii są także późniejsze losy ich rodzin (których przedstawicielami są bohaterowie nagrania). Wspólnie rozważyliśmy kwestię opowiadania o wojnie nie tylko jako o doświadczeniu czasu w którym trwała, ale także jej dalszych konsekwencjach.

Z drugiej strony, referat był przyczynkiem do dyskusji na temat możliwości współpracy światów historii i sztuki. Poruszyłem w nim temat miejsce słuchowiska we współczesnej popkulturze, roli w upowszechnianiu historii oraz wpływających z tego szans edukacyjnych. Podzieliłem się uwagami dotyczącymi sposobu konstruowania atrakcyjnych dzieł artystycznych nawiązujących do przeszłości i mierzących się z jej, nawet najtrudniejszym, dziedzictwem. Wskazałem błędy, które moim zdaniem często zdarzają się przy podobnych realizacjach.

Sebastian Adamkiewicz
Museum of Independence Traditions in Lodz

„Post mortem. The story of Zofia Dwornik”.
The radio play about the long tail of war

„Post mortem. The story of Zofia Dwornik” is the radio play created in the Museum of Independence Traditions in Lodz in 2022. It tells the story of a tragical episode from the life of a little-known Polish film editor, who worked among others on films „The Doll” by Wojciech Jerzy Has, „The Promised Land” by Andrzej Wajda or „Cellulose” by Jerzy Kawalerowicz. In the Stalinist period, as a young student of the Film School, Zofia Dwornik was imprisoned for telling the truth about the Katyn massacre.

In 2023 the radio play was awarded the top prize at the Two Theatres Festival – the most prestigious award for such a project in Poland.

In my speech, I presented the role play from the perspective of a story about trauma and the tail of war which affects victims long after an armed conflict is over. I underlined the fact that the Katyn massacre should be perceived as more than an execution of Polish officers in the area of the Soviet Union. Part of the tragedy are the later fates of their families (whose members are the characters of the play). Together we considered the issue of talking about the war as not only the experience of the time when it lasted, but also its further consequences.

On the other hand, the presentation was the starting point for the discussion on possibilities of cooperation between the worlds of history and art. I discussed the place of a radio play in the modern pop culture, its role in popularizing history and educational opportunities resulting from it. I shared ideas concerning construction of attractive pieces of art which relate to the past and face its, even most difficult, heritage. I indicated mistakes that, in my opinion, often occur in similar projects.

Olha Mukha

Muzeum Pamięci „Terytorium Terroru”

Tworzenie podróży uczestnika przedstawiającej traumatyczne wydarzenia: podstawy estetyczne i etyczne

W prezentacji przedstawiłam skomplikowany proces tworzenia podróży uczestnika w ramach wystaw poświęconych traumatycznym wydarzeniom, skupiając się na podstawach estetycznych i etycznych. Wnioski oparłam na doświadczeniach z kilku znaczących projektów w których pełniłam funkcję głównego kuratora i których koncepcję opracowałam w omawianym obszarze.

· „Utracone dzieciństwo”. Rozwikłane historie deportacji

To projekt w którym krytycznie analizujemy wywiady (ze szczególnym uwzględnieniem deportacji) i umieszczamy je w szerszym kontekście historyczno-kulturowym. Działanie podkreśla ogromny wpływ utraconego dzieciństwa na doświadczenia historyczne bardzo młodych ludzi, stając się przyczynkiem do dyskusji na temat badań dekolonizacji.

· „Zraniona kultura”. Pokojowy opór wobec strat kulturowych

W tej części prezentacji przedstawiłam „Zranioną kulturę”, akt pokojowego oporu kulturowego przeciwko praktykom kolonialnym, osłabiającym lub podważającym pamięć zbiorową. Dokumentując zbrodnie kulturowe i zbierając relacje nie tylko zapisujemy ukraińskie straty, ale też przy pomocy technologii wirtualnej rzeczywistości staramy się je minimalizować.

· „Ogród”. Nowe podejście do radzieckiej monumentalnej rzeźby

„Ogród” to eksperymentalny projekt realizowany we współpracy z artystką -plastyczką Katią Lisovenko. Inicjatywa rzuca nowe światło na monumentalne radzieckie rzeźby (tworzące unikalną kolekcję) ze zbiorów naszego muzeum. Działanie obejmuje praktyki z zakresu terapii przez sztukę, jak również działania rekonstrukcyjne mające na celu wspieranie głębszego zrozumienia dziedzictwa kulturowego.

Dzięki innowacyjnemu podejściu zaprezentowane działania angażują uczestników, zachęcają do refleksji i przyczyniają się do dekolonizacji pamięci. Jednocześnie wszystkie projekty budują odporność na totalitarną przeszłość.

Olha Mukha

Memorial Museum: „Territory of Terror”

Creating participant journey exhibiting traumatic events

This presentation delves into the intricate process of creating participant journeys within exhibitions centred on traumatic events, with a specific focus on the aesthetic and ethical foundations. The discourse draws on insights and experiences garnered from various impactful projects, where Olha Mukha assumed the role of the principal curator and built on her original concept of aesthetic perception and recommended ethical basis.

· LOST CHILDHOOD: Unravelling Narratives of Deportation

This research project critically dissects interviews, extracting narratives of deportation and placing them within a broader historical and cultural context. The emphasis is on portraying the profound impact of lost childhood on children's historical experiences, contributing to the wider discourse on decolonization research.

· WOUNDED CULTURE: Non-Violent Resistance to Cultural Loss

This segment explores 'Wounded Culture' as an act of non-violent cultural resistance against colonial practices that undermine public memory. Through documenting cultural crimes and capturing oral testimonies, the project not only highlights Ukraine's cultural losses but also employs VR technologies to mitigate these losses.

· THE GARDEN: Rethinking Post-Soviet Monumental Sculpture

'The Garden' is an experimental art project conducted in collaboration with visual artist Katia Lisovenko. This initiative reimagines post-Soviet monumental sculptures displayed in our museum, constituting a unique collection. It incorporates art-therapeutic and reconstruction practices, aiming to foster a deeper understanding of cultural heritage.

Those projects utilize innovative approaches to engage participants, encouraging reflection, and contribute to the decolonization of memory while building resilience against the totalitarian past.

Dr Katarzyna Czekaj-Kotynia
Muzeum Tradycji Niepodległościowych w Łodzi

**„Pamięć to za mało...” . Edukacja równościowa i obywatelska
jako wyzwania dla pedagogiki pamięci na przykładzie
działalności Muzeum Tradycji Niepodległościowych w Łodzi**

„Pamięć to za mało...”, niestrudzenie powtarza Marian Turski, strażnik pamięci o wojnie i Holokauście, wielki orędownik wyciągania wniosków dla teraźniejszości z lekcji jakie daje historia. To również istota i największe wyzwanie edukacji realizowanej w miejscach pamięci. Mając za punkt wyjścia wydarzenia traumatyczne oraz generujące bolesne emocje, powinna ona działać na rzecz przewycięzania trudnych doświadczeń, podziałów i animozji. Wyjście poza ramy chronologiczne i historyczne II wojny światowej, wskazanie na uniwersalny charakter ówczesnych wydarzeń w ich korzeniach (rasizm, szowinizm, dehumanizm, dyskryminacji) oraz skutkach (ludobójstwo, zbrodnie wojenne, wyzysk, degrengolada relacji międzyludzkich) pozwala dostrzec cel, jaki powinna przed sobą stawiać edukacja w miejscach pamięci. To przeciwdziałanie nierównościom i dyskryminacji, wychowanie do akceptacji, empatii i współpracy, kształtowanie aktywnych postaw obywatelskich, zwalczanie bierności wobec zagrożeń dla demokratycznego świata.

W praktyce, barierą dla takich działań są utrwalone wśród odbiorców schematy myślenia o martyrologii, zatarte granice (definityjne, metodologiczne i dydaktyczne) pomiędzy upamiętnieniem a edukacją, wreszcie wykorzystywanie martyrologii narodu polskiego do celów koniunkturalnych i politycznych.

Sięganie do metodyki nauczania, pedagogiki i andragogiki, ale też czerpanie z nowoczesnych trendów jak neurodydaktyka, pozwala edukatorom Muzeum Tradycji Niepodległościowych w Łodzi przygotowywać spotkania włączające elementy edukacji równościowej i obywatelskiej do oferty kierowanej do wszystkich grup wiekowych (również dorosłych i seniorów). Przykładem tego są zajęcia muzealne oparte o metody artful learning oraz story box stanowiące przedmiot wystąpienia.

Katarzyna Czekaj-Kotynia, PhD
Museum of Independence Traditions in Lodz

**„Memory isn't enough...”. Equality and civic education
as a challenge for remembrance pedagogy illustrated
with the example of the activity of the Museum
of Independence Traditions in Lodz**

„Memory isn't enough...” keeps saying Marian Turski, a guard of memories of the war and Holocaust, a great advocate of drawing conclusions from the lessons learnt from the past for the present. That is also the essence and the greatest challenge for education conducted in memorial sites. As traumatic, causing painful emotions events are its starting point, it should advocate for overcoming difficult experiences, divisions and animosity. Going beyond chronological and historical frameworks of the Second World War, indicating the universal character of those events in their origins (racism, chauvinism, dehumanism, discrimination) and results (genocide, war crimes, exploitation, degeneracy of relationships) allows to see the goals that education at memorial sites should have. These are: preventing inequalities and discrimination, education for acceptance, empathy and cooperation, developing active civic attitudes, fighting passive attitudes to the threats to the democratic world. In practice, barriers to such activities include established patterns of thinking about martyrdom, blurred boundaries (definitional, methodological and didactic ones) between commemoration and education, and finally the use of the martyrdom of the Polish nation for business and political purposes.

Referring to teaching methodology, pedagogy and andragogy, but also the modern trends such as neurodidactics, allows educators of the Museum of Independence Traditions in Lodz to prepare meetings which incorporate elements of equality and civic education into the offer aimed at all age groups (including adults and elderly). An example of this are museum classes based on artful learning methods and story boxes, which are the subject of the presentation.

Stephan Horn

Muzeum Wojskowo-Historyczne Bundeswehry

**Miejsce wojny jest w muzeum! Ale w jaki sposób?
Przykłady najlepszych praktyk działań edukacyjnych
Muzeum Wojskowo-Historycznego Bundeswehry**

„Miejsce wojny jest w muzeum”. Muzealnicy działający w obszarze „muzeum wojskowego” mogą zgodzić się z tym hasłem. Ale co dzieje się potem? Jakie podejścia i cele przyświecają gromadzeniu zbiorów, działalności wystawienniczej i edukacyjnej? Co powinno zostać zachowane, zaprezentowane i przekazane? W jakim stopniu? Opinia na ten temat różni się szczególnie w muzeach historii wojskowości, które muszą radzić sobie z dzielącym społeczeństwem tematem wojny. Konflikt zbrojny jest tematem nie tylko politycznym, gdyż rodzi pytania o winę i odpowiedzialność, o sprawstwo i bycie ofiarą. W pracy edukacyjnej muzeum osobiste wspomnienia i interpretacje historii często ścierają się z oficjalną pamięcią kulturową. W zależności od stopnia otwartości na dialog, można to wykorzystać jako szansę na demokratyczny proces negocjacji różnorodnych praktyk zapamiętywania zdarzeń z przeszłości.

Swoją prezentację oparłem na wystawie „Bombowa pogoda! Wojna w powietrzu i język”, pokazywanej w latach 2021-2024 w Muzeum Wojskowo-Historycznym Bundeswehry – lotnisko Berlin-Gatow. Ekspozycja prezentowała potencjał najlepszych praktyk podejścia językowo-historycznego w zakresie mediacji i upamiętnienia wojny. Wiele osób nie zdawało sobie nawet sprawy, jak bardzo walki prowadzone w powietrzu wpłynęły na język niemiecki. Wystawa wyjaśniała pochodzenie wielu słów i idiomów oraz ich powiązania z tematem historii techniki i wojskowości. Dzięki popularności pewnych sformułowań i związków frazeologicznych zwiedzający odkrywali nowe treści, podnosząc jednocześnie swoją świadomość historyczną.

Stephan Horn

Military History Museum of Bundeswehr

War belongs in a museum! But how? Best practice examples from the educational work of the Military History Museum of the Bundeswehr

„War belongs in a museum.“ Museum makers whose field of activity is the „military museum“ can agree on this motto. But what happens next? What approaches and goals guide the work of collecting, exhibiting and educating? What should be preserved, presented and communicated, how and to what extent? Particularly in military history museums that deal with the socially polarizing topic of „war“, opinions are often divided. War is not least a political topic because it raises questions about guilt and responsibility, about perpetration and victimhood. In educational and mediation work at the museum, private memories and interpretations of history often clash with those of official cultural memory, which, depending on the degree of dialogical openness of the educational offerings, can provide an opportunity for the democratic negotiation process of diverse memory practices and interpretations of history.

In my presentation, I used the exhibition „Bombenwetter! Air War and Language“ (running from 2021 to 2024) at the Military History Museum Berlin-Gatow Airfield to explore the best-practice potential of a linguistic-historical approach in mediation and remembrance work on a war topic. The air war influenced the German language to an extent that many people are not aware of. Raising historical awareness, clarifying the origins of various idioms and linking them to technical and military history topics was an extremely rewarding activity for the exhibition. As language is omnipresent, visitors to the museum immediately found points of reference for the content of the exhibition.

Karolina Wierel

Uniwersytet w Białymstoku, Wydział Studiów Kulturowych

**Obrazy wojny w tekstach kultury w XXI w.
– refleksja kulturoznawcza**

W kulturoznawczych rozważaniach na temat wojny przywołałam różne jej obrazy w tekstach kultury powstałych w XXI w. Moim zdaniem, mogą one służyć prowadzeniu edukacji kulturowej w instytucjach edukacyjno-kulturalnych. Przedmiot wystąpienia traktowałam jako wskazówkę dla wszystkich, którzy chcą poszerzyć ofertę o spotkania oparte na analizie materiału źródłowego.

Filmowe i serialowe narracje fabularne opowiadają historie w spojrzeniu jednostki, przez co są bardziej autentyczne i silniej oddziałują na odbiorcę, prezentując zróżnicowane perspektywy narracyjne w sugestywny sposób. Pozostają także bardzo popularną formą opowieści, wykorzystywaną przez wielu twórców w XXI w.

Opowieść o wybranych filmowych i serialowych tekstach kultury XXI w. osadziłam w kontekście „humanistyki ratunkowej”¹ i tematów związanych z konfliktami na skalę globalną (I i II wojna światowa): „*Na zachodzie bez zmian*” (2022), „*1917*” (2019), „*Jojo Rabbit*” (2019), „*Bękarty wojny*” (2009), „*Syn Szawła*” (2015), „*Złodziejka książek*” (2013), bratobójczej wojny w Jugosławii: „*Ziemia niczyja*” (2001), „*Aida*” (2021), konfliktu izraelsko-palestyńskiego: „*Fauda*” (2015), „*Walc z Baszirem*” (2008), „*Mała dobozszka*” (2018), „*Nasi chłopcy*” (2019), „*Golda*” (2022), „*Farha*” (2021), wojny w Afganistanie: „*9 kompania*” (2005), „*Przymierze*” (2023), burzliwych dziejów postkolonialnych w Afryce: „*Hotel Ruanda*” (2004), „*Ostatni król Szkocji*” (2006), „*Krwawy diament*” (2006), „*Jej twarz*” (2016). Proponowałam też sięgnięcie po filmy i seriale które przedstawiają oraz analizują naturę wojny i jej implikacje polityczno-gospodarcze, ukazane w tytułach takich jak: „*Pan życia i śmierci*” (2005), „*Mandarynki*” (2013), „*Special Ops: Lioness*” (2023).

¹ E. Domańska, *Zastanawiając się nad historią w czasach permanentnego kryzysu*, „Prace Kulturoznawcze” 26, nr 2 / 2022, s. 142.

Karolina Wierel
University of Białystok, Faculty of Cultural Studies

Pictures of war in the cultural texts of the 21st century – culture-related reflection

In my culture-related reflections on war, I presented its different pictures in the cultural texts of the 21st century. In my view, they may be used to conduct cultural education in educational and cultural institutions. The subject of my speech was a tip for all those who want to expand their portfolio with meetings based on source materials analysis.

Film and series narratives tell stories from an individual's perspective, which makes them more authentic and has a stronger effect on the viewer by presenting varied narrative perspectives in a suggestive way. They are also a very popular narrative form, used by a lot of artists in the 21st century.

The story about the chosen film and series cultural texts of the 21st century is discussed in the context of *rescue humanities*¹ and topics of global conflicts (*World Wars I and II*): *All Quiet on the Western Front* (2022), *1917* (2019), *Jojo Rabbit* (2019), *Inglourious Basterds* (2009), *Son of Saul* (2015), *The Book Thief* (2013), the fratricidal war in Yugoslavia: *No Man's Land* (2001), *Aida* (2021), the Israeli Palestinian conflict: *Fauda* (2015), *Waltz with Bashir* (2008), *The Little Drummer Girl* (2018), *Our boys* (2019), *Golda* (2022), *Farha* (2021), the war in Afghanistan: *The 9th Company* (2005), *The Covenant* (2023), the turbulent post-colonial history of Africa: *Hotel Rwanda* (2004), *The Last King of Scotland* (2006), *Blood Diamond* (2006), *The Last Face* (2016). I also recommended watching movies and series that present and analyse the nature of war and its political and economic implications, such as *Lord of War* (2005), *Tangerines* (2013), *Special Ops: Lioness* (2023).

¹ E. Domańska, *Wondering About History in Times of Permanent Crisis* (Polish: *Zastanawiając się nad historią w czasach permanentnego kryzysu*), „Prace Kulturoznawcze” 26, no 2/2022, p. 142.

Michał Dziewulski
Muzeum Narodowe w Krakowie

Broń w muzeum sztuki - nowa perspektywa na wystawie „Broń i barwa” w krakowskim Muzeum Narodowym

„Broń” i „militaria” to słowa, które wielu kojarzą się jednoznacznie negatywnie, jako powiązane z wojnami narzędzia służące do okaleczania i zabijania. W jaki sposób zatem wytłumaczyć fakt, że w placówkach muzealnych eksponuje się je w charakterze turystycznych atrakcji, a liczne grono kolekcjonerów traktuje jako życiową pasję? Czy można lub w ogóle należy rozpatrywać zagadnienie broni w muzeach w kwestiach etycznych?

W roku 2023 Muzeum Narodowe w Krakowie otworzyło stałą wystawę swojej kolekcji dawnej broni i barwy. Jej ambicją jest przedstawienie nowej perspektywy związanej z pamiątkami militarnymi, różnej niż ta, do której przyzwyczyliło nas muzealnictwo wojskowe w ostatnich stu latach.

Ekspozycja, przez sam fakt, że jest głęboko osadzona w przeszłości, dystansuje się od współczesnych wydarzeń. Jej autorzy, zamiast komentarza, próbują raczej wzbudzić refleksję, że pewne procesy historyczne, myślowe i duchowe towarzyszące społeczeństwom i jednostkom pozostają niezienne. Nie uciekając od tematyki wojny jako istotnego czynnika procesów historycznych, wystawa kładzie duży nacisk na ukazanie dawnej broni w mniej oczywistych kontekstach: jako istotnego składnika tożsamości historycznej i religijnej, symbolu ściśle powiązanego ze świeckimi, religijnymi, wojskowymi i cywilnymi rytuałami (a co za tym idzie, z ludzką duchowością i psychiką) oraz elementu szeroko rozumianej kultury, nie zawsze związanej z wojną i walką. Ekspozycja mierzy się z tymi zagadnieniami, próbując sprostać niełatwemu zadaniu przededefiniowania w zbiorowej świadomości wyobrażenia o militariach znajdujących w Muzeum Narodowym w Krakowie, którego główną rolą jest świadczenie o „wartościach narodowych i ogólnoludzkich”.

Michał Dziewulski
National Museum in Cracow

**Weapons in the art museum – a new perspective
on the exhibition „Arms and Uniforms” in Cracow National Museum**

„Weapons” and „militaria” are the words which have negative connotations for a lot of people as war tools used for mutilating and killing. So how to explain the fact that in plenty of museum they are exhibited as touristic attractions, and many collectors treat them as their life passion? Can we, or even should we, consider the issue of weapons in museums in the ethical aspects?

In 2023, Cracow National Museum opened a permanent exhibition of their old weapons and uniforms. Its aim is to present a new perspective on military exhibits, different from the one that we have been used to by military museums in the last one hundred years.

Due to the fact that the exhibition is set deep in the past, it is distanced from the contemporary events. Rather than comment, their authors try to provoke reflection on the fact that some historical, thinking and spiritual processes are unchangeable. Not relinquishing the topic of war as an important factor of historical processes, the exhibition underlines presenting old weapons in less obvious contexts: as an important part of historical and religious identity, a symbol closely connected to secular, religious, military and civil rituals (and thus to human spirituality and psyche) as well as the element of the broader issue of culture, not always connected to war and fight. The exhibition faces these issues, trying to re-define in the collective consciousness the image of military exhibits of the National Museum in Cracow, whose main role is to „bear testimony to national and human values.”

Kristina Petrauskė

Muzeum Wojskowe im. Witolda Wielkiego w Kownie

Muzeum wojskowe dla pokoju: jak pokazać wojnę opowiadając się za pokojem

W Muzeum Wojskowym im. Witolda Wielkiego w Kownie staramy się bardzo szybko reagować na sytuację geopolityczną w naszym regionie. Już od roku 2014 i aneksji Rosji na Krym przygotowujemy wydarzenia i wystawy poświęcone trwającej wojnie na Ukrainie. W czasie tych dziesięciu lat nauczyliśmy się, że rozmawiając o konflikcie zbrojnym ważnym jest aby:

1. Podać możliwie dokładny kontekst historyczny wojen, wyjaśnić prowadzące do nich wydarzenia, przyczyny i globalne skutki.
2. Przyjmować różne spojrzenia stron dotkniętych konfliktem zbrojnym m.in. narodów, pojedynczych żołnierzy, ludności cywilnej, grup marginalizowanych a przede wszystkim unikać uprzedzeń.
3. Mieć świadomość, że osobiste historie odgrywają kluczową rolę w omawianiu doświadczeń. Przedstawianie indywidualnych losów pokazuje ludzką stronę wojny i wzmacnia emocjonalne powiązania z wydarzeniami historycznymi.
4. Wdrażać programy edukacyjne dla dzieci w wieku szkolnym tak, by wyjaśnić trudne sytuacje geopolityczne. Specjalne wycieczki z przewodnikiem i warsztaty pogłębiają zaangażowanie zwiedzających.
5. Sięgać po przykłady miejsc pamięci oraz dzieł sztuki, poświęconych osobom, które straciły życie pełniąc służbę.
6. Odnosić się do kwestii etycznych związanych z wojną, podkreślać jej wpływ na ludność cywilną. Odpowiednio wyciągnięte wnioski mogą zapobiec przyszłym konfliktom.
7. Przedstawić rolę oraz znaczenie powojennego odbudowania stosunków stron zaangażowanych w konflikt, sięgając po pozytywne przykłady podobnej współpracy.
8. Zapewniać w muzeum przestrzeń do refleksji, by pomóc zwiedzającym przepracować silne emocje wywołane eksponatami związanymi z wojną.
9. Angażować lokalną społeczność, szczególnie jeśli wojna ma bezpośrednie powiązania regionalne. Można to robić m.in. przez dokumentowanie relacji, włączanie w organizację wystaw i prowadzenie wokół nich dialogu.

Kristina Petrauskė
Vytautas the Great War Museum

War museum for peace: representation of war while advocating the peace

Vytautas the Great War Museum reacted very quickly to the geopolitical situation in our region and has actively created and curated events and exhibitions dedicated to the ongoing war in Ukraine since 2024. During these ten years, we have learned that when talking about the war it is important to:

1. Provide exact historical context for the conflicts discussed, elucidating events leading to the war, its causes, and global ramifications.
2. Embrace diverse perspectives, including viewpoints of various nations, soldiers, civilians, and marginalized groups affected by the war, and avoid bias.
3. Be aware of the fact that human stories are pivotal in discussing war experiences. Highlighting diverse individual narratives humanizes war's impact, fostering emotional connections with historical events.
4. Implement educational programs tailored for schoolchildren to explain geopolitical situations. Special guided tours and workshops deepen visitor engagement.
5. Incorporate elements of commemoration, such as dedicating spaces or showcasing artworks, to honor those who served and lost their lives.
6. Address ethical considerations related to war, emphasizing the impact on civilian populations, consequences of wartime decisions, and lessons for preventing future conflicts.
7. Highlight post-war reconstruction efforts, including rebuilding, reconciliation, and positive stories of cooperation after conflicts.
8. Provide space for reflection and contemplation within the museum to help visitors process strong emotions evoked by war exhibits.
9. Engage the local community, particularly if the war has direct regional connections, by collecting oral histories, involving community members in curation, and fostering dialogue around the exhibitions.

Ilona Flażyńska, Anna Remiszewska
Muzeum Treblinka. Niemiecki nazistowski obóz
zagłady i obóz pracy (1941-1944)

Jakie refleksje niesie ze sobą wizyta w Muzeum Treblinka?

Muzeum Treblinka opiekuje się terenami po Obozie Zagłady i Obozie Pracy oraz upamiętnieniem stacji kolejowej, Żwirownią, Czarną Drogą, Miejscem Straceń. Do Muzeum należy ponad 141 ha, głównie tereny leśne. Tak duży obszar niesie ze sobą wiele wyzwań, również edukacyjnych.

Biorąc pod uwagę fakt, iż zmarli ostatni świadkowie obu obozów, edukatorzy muszą poszukiwać nowych form opowiedzenia historii. Osoby które odwiedzają Muzeum, będące w różnym wieku i o odmiennych zainteresowaniach, potrzebują różnych bodźców do odebrania tego miejsca. Warsztaty z młodzieżą dają im możliwość refleksji, wyrażenia swoich myśli po zapoznaniu się z relacjami świadków. To pozwala uwrażliwić się na krzywdę innych. Ukazujemy, że warto zrozumieć zachowanie i postępowanie drugiego człowieka oraz zaakceptować jego odmienność.

Kolejnym sposobem zrozumienia tak trudnej historii jaką ze sobą niesie Treblinka jest poezja. Wiersze pisane w czasie Zagłady, ale i tuż po niej lub w czasach nam współczesnych, dają możliwość osobom wrażliwym (jak się okazało w każdym wieku) innego spojrzenia na Holokaust, Porajmos Romów i Sinti oraz eksterminację Polaków. Bodźcem pomagającym w zrozumieniu tragedii jaka odegrała się w obozach Treblinki jest też aranżacja muzyczna wspomnianej twórczości. W ubiegłym roku nagraliśmy album z 13 utworami, wśród których znalazły się między innymi wiersze Haliny Birenbaum, Władysława Szlengla, Stanisława Stankiewicza.

Następnymi elementami sztuki towarzyszącej edukacji w Muzeum są obrazy. To dzieła namalowane przez osoby dotknięte piętnem wojny, ale i współczesnych artystów. Spojrzenie niepowiązane ściśle z historią stanowi bardzo pomocne narzędzie w refleksji nad Miejscem Pamięci Treblinka.

Ilona Flażyńska, Anna Remiszewska
Treblinka Museum. The Nazi German Extermination
and Forced Labour Camp (1941-1944)

Reflections to accompany the visit in the Treblinka Museum

The Treblinka Museum cares about the area of the former Extermination Camp and the Penal Labour Camp, as well as the railway station, the Gravel Pit, the Black Road, the Execution site. The Museum covers over 141 hectares, mainly forests. Such a big area poses a lot of challenges, also the educational ones.

Since the last witnesses of the camp passed away, educators need to search for the new forms of telling history. People visiting the Museum are at all ages and have different interests so they need various stimuli to understand the place. Workshops for teenagers allow them for reflection and expression of their opinions after being acquainted with eyewitnesses accounts. That makes more sensitive to harm. We show that it is worth understanding the behaviour of another person and accepting their divergence.

Another way of understanding the difficult history of Treblinka is poetry. Poems written during the Holocaust, but also just after it and nowadays, allow for sensitive people of all ages to see the Holocaust, Porajmos of Romani and Sinti people and extermination of Poles from a different perspective. To help understand the tragedy which took place in Treblinka camps, the poetry is adapted to music. Last year, we recorded an album with 13 pieces of musicalized poems by a. o. Halina Birenbaum, Władysław Szlengel, Stanisław Stankiewicz.

Education in the Museum is accompanied by paintings too. These are painted by people affected by a war, but also modern artists. The perspective which is not connected closely to the history seems to be a very helpful tool to reflect on the Treblinka Memorial Site.

Anton Bohdalov, Oleksandr Lukianov
Narodowe Muzeum Historii Ukrainy

Działalność wystawiennicza Narodowego Muzeum Historii Ukrainy podczas pełnoskalowej inwazji Federacji Rosyjskiej na Ukrainę

Od lutego 2014 r. wojska rosyjskie prowadzą na terytorium Ukrainy działania bojowe. Po aneksji terytorium Półwyspu Krymskiego i zajęciu części wschodniej kraju, 24 lutego 2022 r. Rosjanie rozpoczęli kolejną ofensywę. Jednym z głównych celów wroga stało się zdobycie stolicy państwa – Kijowa. W obliczu realnego zagrożenia musiały szybko zostać podjęte decyzje dotyczące także ochrony ukraińskiego dziedzictwa narodowego. Wśród nich – likwidacja ekspozycji stałej Narodowego Muzeum Historii Ukrainy oraz ewakuacja najcenniejszej części zbiorów muzealnych.

Działania wojenne na podejściu od Kijowa trwały do początku kwietnia 2022 r. 2 kwietnia 2022 r. terytorium obwodu kijowskiego zostało całkowicie wyzwolone.

Rozumiejąc potrzebę dokumentowania zbrodni rosyjskich, już na początku kwietnia pracownicy muzeum wyruszyli na pierwsze badania terenowe. Zebrane materiały stały się podstawą wystawy „Inwazja. Strzał z Kijowa”, której otwarcie nastąpiło 29 maja 2022 r. Wydarzenie zainauguowało wznowienie pracy muzeum. Na ekspozycji zaprezentowane zostały m.in. materiały należące do rosyjskich sił okupacyjnych: dokumenty osobiste, zaświadczenia lekarskie, części mundurów wojskowych itp. Ciekawymi materiałami źródłowymi, odnalezionymi w pomieszczeniach rady wsi Dymery, były metodyczne zalecenia okupantów dotyczące komunikacji z miejscową ludnością.

W ciągu dwóch lat zakrojonej na szeroką skalę inwazji rosyjskiej, w Narodowym Muzeum Historii Ukrainy otwarto trzynaście nowych projektów wystawienniczych. Znaczna część z nich poświęcona została trwającej wojnie, m.in. „Azowstal: nowe znaczenia”, „Obóz koncentracyjny w Jagodnie” i ostatnia, otwarta w końcu lutego 2024 r., „33/10”.

Anton Bohdalov; Oleksandr Lukianov
National Museum of the History of Ukraine

Exhibition activities of the National Museum of the History of Ukraine during the full-scale invasion of the Russian Federation of Ukraine

Since February 2014, Russian army has been conducting combat operations on the territory of Ukraine. Having annexed Crimea and the eastern part of the country, Russians began the next offensive on 24 February 2022. Conquest of the capital city – Kyiv – became one of the main aims of the enemy. In the face of the real threat, decisions concerning the protection of the Ukrainian national heritage had to be taken immediately. Among them – liquidation of the permanent exhibition of the National Museum of the History of Ukraine and evacuation of the most valuable part of its collection.

The warfare aimed at capturing Kyiv lasted until the beginning of April 2022. On 2 April 2022 the Kyiv district was fully liberated.

Understanding the need to document Russian crimes, at the beginning of April museum employees started field researches. The collected materials formed the basis for the exhibition „Invasion. A shot from Kyiv” opened on 29 May 2022. The event inaugurated re-opening of museum's work. Things belonging to the Russian occupying forces such as: personal documents, medical certificates, parts of military uniforms etc. were presented at the exhibition. The interesting references found in the rooms of the council of the village of Dymer were occupiers' recommendations on communication with local inhabitants.

For two years of the full-scale Russian invasion, thirteen exhibition projects have been launched in the National Museum of the History of Ukraine. Most of them have been devoted to the ongoing war, among others „Azovstal: the new meaning”, „Concentration camp in Jahidne”, and the latest one opened at the end of February 2024, „33/10”.

Więcej informacji | More information:

[www.mwb.com.pl /re](http://www.mwb.com.pl/re)

Zespół projektowy | Project team

Muzeum Wojska w Białymstoku | Army Museum in Białystok

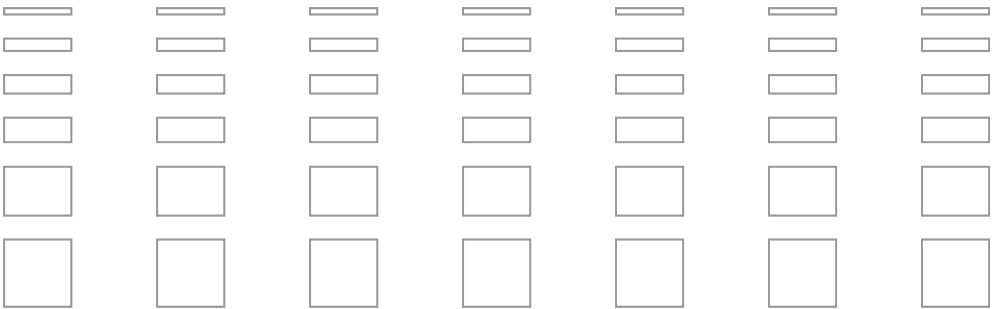
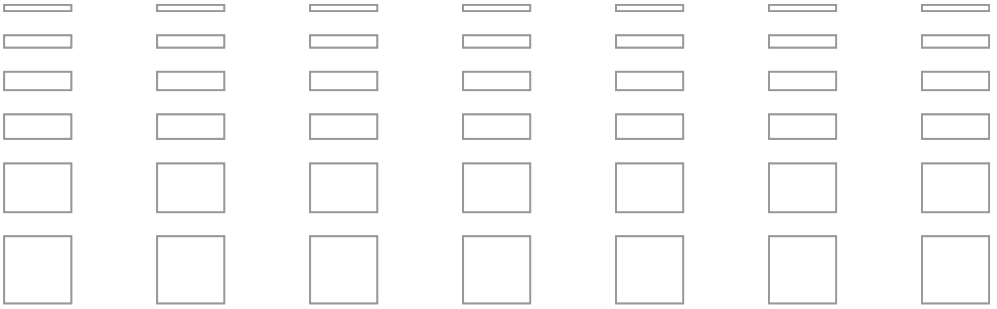
Piotr Białokozowicz, Barbara Bielawiec, Agnieszka Bołtruczyk,
Mateusz Budzyński, Tomasz Czyżewski, Joanna Dubowska,
Aneta Dunda, Natalia Filinowicz, Róża Gajek, Marcin Koziński,
Beata Wiśniewska-Lewoc, Łukasz Makowski, Łukasz Radulski,
Ewelina Sarosiek, Szczepan Skibicki, Agnieszka Tyszkiewicz,
Marzena Wilczko

Centrum Falstad | Falstad Centre

Kristoffer Eliassen Grini, Nina Merete Austad-Sivertsen,
Pia Haugdal Wee

Książnica Podlaska w Białymstoku | Książnica Podlaska in Białystok

Jędrzej Andrejewicz, Katarzyna Hermaniuk, Monika Łapińska,
Paulina Reszotko, Dorota Szubzda, Elżbieta Tomaszuk,
Barbara Troc, Daniel Znamierowski

Iceland
Liechtenstein
Norway grants

Ministerstwo Kultury
i Dziedzictwa Narodowego

KSIAŻNICA
PODLASKA

